תלמוד בבלי · אחרונים · רש״ש · סדר מועד

רש"ש על ראש השנה

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רש"ש על ראש השנה

רבי שמואל שטראשון [הרש"ש]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשש-על-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 6
דף ג. 7
דף ג: 7
דף ד. 8
דף ד: 9
דף ה. 9
דף ה: 10
דף ו. 11
דף ו: 11
דף ז. 12
דף ז: 13
דף ח. 13
דף ח: 14
דף ט. 14
דף ט: 16
דף י. 16
דף י: 17
דף יא. 18
דף יא: 18
דף יב. 19
דף יב: 19
דף יג. 20
דף יג: 20
דף יד. 20
דף יד: 21
דף טו. 21
דף טו: 22
דף טז. 23
דף טז: 23
דף יז. 24
דף יז: 24
דף יח. 25
דף יח: 25
דף יט. 26
דף יט: 26
דף כ. 26
דף כ: 26
דף כא. 27
דף כא: 27
דף כב. 27
דף כב: 29
דף כג. 30
דף כג: 30
דף כד. 31
דף כד: 31
דף כה. 31
דף כה: 32
דף כו. 33
דף כו: 34
דף כז. 35
דף כז: 35
דף כח. 36
דף כח: 37
דף כט. 38
דף כט: 38
דף ל. 38
דף ל: 39
דף לא. 39
דף לא: 40
דף לב. 41
דף לב: 41

דף לג. 41
דף לג: 42
דף לד. 42
דף לד: 43
דף לה. 43

דף ב.

במשנה בא' באלול ר"ה למע"ב. הט"א בא"מ הקשה על הרמב"ם שפסק בפ"ז מהל' בכורות דאם עשר משנה על שנה ה"ז מעשר. מדחשביה מתניתין בר"ה ואמרינן לקמן (ז ב) ותנא דידן דכיון דאם הביא יצא לא פסיקא ליה. ולפמש"כ שם בק"א (דף ב סע"ב) בישוב קושייתו על הא דפריך הש"ס (ז ב) לרבא ולרנב"י ליתני ר"ה דשתי הלחם ע"ש (המחבר השמיט שם שמי ומאתי יצאו הדברים ותיקן בלוח הטעות) יתיישב ג"כ קושייתו זאת. ועוד נ"ל דיל"פ מתניתין לענין צירוף כדתנן בפ"ט דבכורות ה' לפני ר"ה וה' לאחר ר"ה אינן מצטרפין. ואפי' בדיעבד אם צירף ועשר משמע לי דאינו מעשר. מדאמרי' שם (נח ב) מ"ד ליגזור דלמא אתי למישקל מהנך ע"ש ויש לדחות. ועמש"כ בשלהי חלה בס"ד:

שם ולנטיעה. פי' הרע"ב אם נטע אילן מ"ה יום קודם אחד בתשרי כו'. וכ"ע התוי"ט שיום הנטיעה אינו מכלל ימי הקליטה כו'. אמת שכ"מ להדיא מהרמב"ם בחבורו פ"ט מהל' מע"ש וכן בפירושו כאן וכ"ה בש"ע יו"ד סי' רצ"ד אמנם לכאורה תמוה מגמרא דפסחים (נה) דמוכח שם דלר"י מקצת יום ראשון ככולו ע"ש וא"כ ה"ה לר"י ור"ש דמה"ת לחלק. שוב מצאתי להנו"ב מ"ת חלק או"ח סי' פ"ד שעמד בזה וע"ש ישובו ועי' לקמן (י ב) ובמש"כ שם:

שם בא' בשבט ר"ה לאילן כו' בה"א בט"ו בו. רש"י פי' לענין חדש וישן. ונ"מ עוד לענין שניה הנכנסת לשלישית כדמוכח ממעשה דר"ע לקמן (יד) ובסוגיא שם. עוד נ"מ לענין ערלה כדאיתא לקמן (ר"ד יו"ד) וכולהו מינה ילפינן כמ"ש התוס' לקמן (יד) ד"ה באחד. אולם לענין שביעית לא מצאתי מפורש ט"ו בשבט. והט"א כתב בפשיטות (שם) בד"ה הואיל וה"נ לענין שביעית כו' (ותמיהני על התור"ע אות ה' שכתב דנראה דלשביעית גם באילן ר"ה שלו תשרי ולא זכר את הט"א. אמנם מלשון הרמב"ם בפ"ד מהל' שמיטה הל"ט והי"ב משמע כהגרע"א. אך מה דמשמע מהרמב"ם שם דאף באילן הולכין אחר עונתו למעשר צע"ג דמפורש להדיא במשנה וגמרא בכ"מ דאזלינן ביה בתר חנטה (ועבתור"ע ריש מעשרות). גם מש"כ עוד בתור"ע ובאתרוג לענין ערלה ושביעית דינו כשאר אילן. הוא תימה דהרי מתניתין דסוכה (לט) אוקימנא שם כרבותינו שבאושא דאזלי ביה אחר לקיטה אף לשביעית והרמב"ם שם הי"ב חש להו לחומרא ע"ש בכ"מ) והנה באתרוג אף למאן דאזיל ביה בתר לקיטה מ"מ ר"ה שלו שבט כדמסקינן לקמן (ר"ד טו) ולפ"ז קשה סוגיא דסוכה על משנת הלוקח לולב מחבירו בשביעית כו' דמסיק שם משום דבאתרוג אזלינן בתר לקיטה. הא מ"מ כיון דנלקט קודם שבט ה"ל בן ששית.

וא"א לומר דמתניתין איירי בשמינית דא"כ לולב נמי ועי' ט"א (טו ב) ד"ה ר"י ור"ל. ונלע"ד דלמ"ד דאזלינן ביה אחר לקיטה לכל דבר ה"ה דר"ה שלו תשרי כירק וע"כ ל"א דר"ה שלו שבט אלא למ"ד דלשביעית עכ"פ אזלינן בתר חנטה וכ"מ לשון הגמרא (ר"ד ט"ו) מאן שמעת כו' ר"ג. והוא ס"ל מיהא דלשביעית בתר חנטה. אבל לישנא דגמרא בסוכה לולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא ע"ש פרש"י קשה דהא בר ששית גמור הוא כיון דנתלש קודם ט"ו בשבט. אח"ז מצאתי למהר"ם שם בתד"ה ולשביעית שנגע במקצת דברי אלה:

רש"י ד"ה לשמיטין. אסור לחרוש כו'. וה"ה לענין ירקות הנלקטין או תבואה שהביאה שליש משנכנס תשרי קדושת שביעית נוהגת בהם לאיסור סחורה וחיוב ביעור וכיוצא:

תוי"ט ד"ה למעשר בהמה. מש"כ ע"ד התוס' דלקמן (ח) בד"ה סמוך עט"א שם כדברים האלה ביתר ביאור. אך מש"כ עוד ומפני כן הוצרכו כו' ע"ש. תמוה דגם לפרש"י צריך לימוד דמנ"ל דמעשר דגן סמוך לגמרו דהוא א' בתשרי זמן עישורו:

תד"ה ארבעה. ג' אילנות הן. ט"ס וצ"ל ג' אשירות הן:

תד"ה לשטרות. כצ"ל. משמע לפי' הקונ' מספק כו'. מה שהקשה המהרש"א ע"ש נראה שכבר קדמוהו התוס' בב"מ י"ג ד"ה אביי במש"כ ועוד דהל"ל דנ"מ טובא כו' שלא ידעו מאימתי לגבות כו' ע"ש:

בא"ד וא"ת אכתי כו' דאם עמד בכ"ט באדר כשיגיע כו'. כצ"ל ושבינתיים מיותר:

תד"ה שט"ח. וכמו שפירשנו שם. כצ"ל:

דף ב:

גמרא מת באדר כו' מונין שנה לזה ולזה פשיטא. ע"כ לא מקשה רק על מאי דתני דמונה לשני (דלראשון טובא אשמעינן דאע"ג דכבר עמד מלך חדש מ"מ יכולין למנות לאותו שמת) וא"כ מוכרח רש"י לפרש מה שפי' בד"ה שתא לבי תרי ודלא כט"א:

גמ' שם ויצ"מ גופה מנלן דמניסן מנינן כו'. עי' ט"א כה"ד. ובמחכ"ת ל"ד בכאן. דאם מונין מאדר יהיה מכוון מ' שנה מיום ליום ואם מאחד משאר חדשים לא יהיה רק ל"ט שנה מכוון. וממילא א"ת שלא מת משה אלא באדר שלאחריו יהיה מ"א או מ' שנה מכוונות. וכבר נדפס זה בשמי בק"א שם אלא ששינה המחבר במחכ"ת את לשוני ודבר בלשון נלעג:

גמ' שם דלמא להקמת משכן. עט"א דס"ד דלהקמת משכן מונין מר"ח ניסן. א"כ יהיה מעשה דשבט אחר מעשה דאב שנה ומחצה ומשה מת בז' באדר שאחריו נמצא היה אז בן קכ"א שנה. עמש"כ המחבר לעיל בד"ה ויצ"מ:

רש"י ד"ה מת בניסן כו'. **וה"ה כו'**. תימה דהא בבא זו היא לאשמעינן דמונין גם לראשון ולו הוה רבותא טפי אם עמד שאחריו בניסן דעדיין לא מנו לו אלא זמן מועט אעפ"כ מונין אליו כל השנה אף לאחר שעמד השני:

רש"י ד"ה ויהי בארבעים. הואיל משה כו'. א"י לאיזו כוונה הביא לנו מקרא זה:

תד"ה דאימנו. כסף בדינרין אין פחות מבב' דינרין כו' ופריך אבתר' כו' בתרי דינרי דהבא קא"ל. כצ"ל:

דף ג.

גמרא ואם איתא בחדש הג' בשנה הב' כו'. עט"א ומש"כ עליו בק"א. ויש שם השמטה וכצ"ל הביאו התוס' לקמן ע"ב בד"ה למנינא וב כו':

גמ' שם ויהי בחדש כסלו שנת עשרים וגו' וכתיב כו'. כצ"ל ותיבת לארתחשסתא למחוק. והנה התוס' כתבו לקמן דהוא כורש הראשון וזה היה שנת ג' לדריוש שמלך אז. ולכאורה קשה דהא מוכח לעיל דבשטרות אין מונין למלך שמת משעמד אחר תחתיו. וי"ל דהכא ר"ל דאף שכבר עברו כ' שנה מעת אשר עלו ברשיון כורש לירושלים עכ"ז היו עדיין חומותיה מפורצות וכו':

רש"י ד"ה כדר"ל. וכן אם כסף תלוה. לכאורה שפיר מתפרש בלשון אם ממש דאפשר שלא ילוה לעולם כגון שהוא בעצמו עני או שלא יזדמן לו עני הדורש הלואה. וי"ל דהתורה מדברת עם כלל ישראל יחד וא"א שיחדל אביון מקרבם וכן עשיר:

רש"י ד"ה שני בחדש. וכתיב בשנה השלישית בעשור לחדש. חפשתי אחר מקרא זה ולא מצאתיו:

תד"ה מכלל. אע"פ שיש כו' בין ניסן לתשרי כו'. אולי צ"ל לכסלו:

דף ג:

גמרא למנינא אחרינא הוא. פי' התוס' לשום מעשה שהיה. ותימה דהכתוב בא לפרש לנו באיזה זמן היה וסתם המספר עד אשר לא נדע. ונ"ל משום דהעת דקטיל בלשצר ודריוש מדאה קבל מלכותא ודאי היה מצוין אצל ישראל כי עת נקמה היא אשר נקם ה' נקמת עמו ומקדשו ונכרתה המלוכה מזרע מרעים. ולכן מנו לפעמים אליו זמני מאורעותיהם. זכר לדבר בגיטין (עט ב) במשנה "כתב לשם מלכות מדי" ובפרט בענין

הזה כאומר הרי זה כ' שנה מצמיחת הישועה ועדיין ירושלים חרבה וע"ד שכתבתי לעיל. ודריוש לא מלך רק שנה אחת כדפרש"י במגילה (ס"ד יא) ואחריו מלך כורש דהוא ארתחשסתא זה לפי' התוס' וא"כ שנת כ' לדריוש היא י"ט לכורש ובניסן שאחריו שפיר קרי ליה שנת כ':

גמ' שם לא ס"ד דתניא דברים כו'. הט"א הקשה דלפ"ז לא מוכח מקראי אלא מהברייתא וא"כ מ"ק לקמן (ח) ר"ח קראי אתי לאשמעינן. ול"נ דהש"ס אינו מביא הברייתא אלא לרווחא דמילתא אבל גם מפשטייהו דקראי הכי משמע והברייתא גופה הוציאה מהן. וכה"ג לקמן שהביא הש"ס הברייתא דבאותו הזמן כו' ובאמת מוכח הכי מקראי כמ"ש התוס' שם:

גמ' שם ויאמר לי המלך על מה זה כו'. כצ"ל:

גמ' שם ושיציא ביתה דנה כו' תלתא כו'. כצ"ל:

גמ' שם דהיא שנת שת. כצ"ל בל"י:

גמ' שם מתקיף לה ר"כ ומי החמיץ והכתיב ומה חשחן כו'. תמוה דלפי המשך הכתובים משמע דזה היה בשנת שתים לדריוש כשהתחילו לבנות וצרי יהודה רצו להפריעם. וא"כ מאי פריך דאדרבה בשנת שתים קיימינן השתא דלא החמיץ מקראי דחגי (וזהו כוונת התוס' לקמן ד"ה ונדבך שכ' ומיהו קשיא כו' ור"ל דהא עד שנת שתים היה בטל לגמרי בנין הבית ואח"כ כשהרשה לבנותו הרשיע במכתב זה ומתי היה צדיק) ורש"י שכ' שהוא באגרת ששלח ביד עזרא צע"ג:

תד"ה למנינא. בחדש השני בעשרים בחדש נעלה כו'. כצ"ל:

תד"ה שנת. ועוד דבסמוך פריך כו' דאמר מניסן מנינן לו כמלכי ישראל. כצ"ל:

בא"ד מהאי קרא גופיה דשנת עשרים דמחדש תשרי קא חשיב. כצ"ל:

תד"ה באותו זמן. כשעשו פסח היה שנה שביעית. כצ"ל:

דף ד.

גמרא רגל שבו ר"ה לרגלים. נ"ל לפרש דבשנה יש ג' רגלים וקאמר תנא דהשנה מתחלת לענין זה מא' בניסן ור"ל דמא' מניסן עד א' בניסן יש ג' רגלים וא"כ הוה חה"מ ראשון. ועמש"כ לקמן (ח ב) בתד"ה בעשרה. אמנם לפ"ז לא יתיישב שפיר הא דפריך לקמן (ז ב) א"ה ארבעה חמשה הוו וכן קושיית והלא רגלים דלא חיילי מאורתא ותירוצה וי"ל:

גמ' שם נ"מ לנודר למיקם עליה בב"ת דתניא כו'. כ"ה גירסת הרי"ף והרא"ש ותיבות ור"ש היא ליתא וכ"נ שהיה גי' התוס'. ועמש"כ ביומא (לו ב) במה שפסק הרמב"ם דלא כסתמא דמתניתין:

גמ' שם ואחד המקדיש ואחד המעריך. בתוספתא הגי' המעריך קודם המקדיש והיא יותר נכונה:

גמ' שם ת"ר כו' חטאות כו'. ק"ל מדוע שייר למנחת חוטא. ואולי בכלל חטאות היא הואיל ובאה תחת חטאת וכתיב בה כי חטאת היא:

תד"ה ומעשרות. אתא קרא דביעור לעבור עליו בשני לאוין. הט"א כתב דל"ד דהא קרא דביעור עשה הוא. ואולי יכוונו ע"ד שאמר הש"ס לקמן ור"מ כיון דאל"ר אייתי ולא אייתי ממילא קם ליה בב"ת ורבנן ל"פ אלא משום יתורא דבחה"מ כו':

בא"ד כמו בכ"ד דקתני חייב כו'. עט"א. ול"נ דכוונו למש"כ התוי"ט פ"ד דדמאי מ"א (ועמש"כ בב"ר פ"א אות ו' במ"ת) וצריך להגיה קצת בדבריהם:

דף ד:

גמרא ל"ל למיהדר ומכתב בחה"מ כו' ש"מ לב"ת. לכאורה לר' יונתן בסנהדרין (סו) דס"ל בכה"ג משמע שניהם כאחד ומשמע א' בפ"ע ה"נ נפרש דבא' מהם עובר. וי"ל דאדרבה נאמר דה"ק דבאיזה רגל מהם שירצה יביא ויש לדבר בכלל זה הרבה אלא שאכ"מ. ועי"ל דא"כ תיפוק ליה מובאת שמה כדדריש ר"מ עמש"כ לעיל:

גמ' שם ורבנן ההוא לעשה. עט"א ועמש"כ במגילה (ה). ומש"כ דלעשה בעינן נמי כולי' רגל עמש"כ לקמן (ו ב) ע"ד:

תד"ה לקט. לוי זרע בכישר. כצ"ל:

בא"ד ופריך נמי ממתנות כו'. כצ"ל:

תד"ה ואצ"ל. והשתא ר"א ור"ש דורשין בענין אחד כו'. לאו דוקא דלר"ש חה"מ וחה"ש נמי לדרשת ב"ת ולר"א אתיין להיקשא דתשלומין כדפרש"י לקמן. וק"ק לישנא דר"א ל"י חה"ס שבו דבר הכתוב הלא גם חה"מ וחה"ש מיותרין לדידי' להיקשא דתשלומין. ואולי יל"פ דר"ל שבו דבר הכתוב לתשלומין דעיקר תשלומין בו כתיב עט"א:

תד"ה פז"ר. ודומה להוא מפרש ר"ת כו'. כצ"ל:

בא"ד משא"כ בכל שאר ימה"ח שלא היו אומרים מזמור שלם כו'. עמש"כ בסוכה (מח):

דף ה.

גמרא ות"ק ור"ש תשלומין לעצרת מנ"ל. קשה מדוע ל"פ גם על לינה מנ"ל. ואולי משום דאיכא למימר דבאמת ל"ל לינה כל עיקר וכן לא ראיתי להרמב"ם שהביא דין זה דלינה. אך התוס' בחגיגה (יז סע"א) כתבו דנ"ל לינה מופנית בבקר כל פינות כו':

גמ' שם מה חדש למנויו אף עצרת למנויו. ק"ל הא קדושת החדש היינו בקרבנות המוספין א"כ אף עצרת יהא תשלומין לקרבני מוספיו כל ז'. ונ"ל דלמאי דאסיק רבא אטו עצרת כו' ובחדושי הרשב"א הקשה דנימא תפסת מועט תפסת וכן הרגישו התוס' בסד"ה אמרה ובחגיגה (שם ע"ב) ולפ"ז א"ש דתרוייהו איתנייהו דמוספין למנויי דיומי ועולות ראיה ושלמי חגיגה למנויי דשבועי וילפינן זה בבמה מצינו מחה"מ ומחה"ס:

תד"ה מה. ועוד בפ"ק דחגיגה אמר ושמחת לרבות כו'. כצ"ל ומלת ואכלת למחוק:

תד"ה אמרה. כלומר לביאת חשבונו ניכר מאימתי מתחיל למנות כו'. כצ"ל:

בא"ד וחדש למנוייו ושנה למנוייה. כצ"ל:

בא"ד עוד י"ל מה כו' ניכר כל שעה כו'. כצ"ל:

דף ה:

גמרא אלא מאי חילופיו חילופי תודה דתני ר"ח כו'. לכאורה קשה דהא חלופי תודה לפני כפרה טעונה לחם כדאיתא במנחות (עט ב) וכיון דמתה אחת מהן הנשארת טעונה לחם ממ"נ. וצ"ל דהשתא מפרש חלופי' דברייתא היינו תמורתו וכלישנא דקרא לא יחליפנו וכן במ"ה דפ"ה דתמורה וכמו לשנויא דרב ששת ועמש"כ במנחות (פ ב). ודע דק"ל חלופי קרבן בנמצא הראשון אח"כ מדוע לא יהיה חליפיו הקדש טעות ויצא לחולין. או עכ"פ יהא נשאל לחכם ויתירנו. ואולי זה נקרא נולד. או דילפינן ליה מתמורה דחלה אפי' בטעות כדאיתא בנזיר (לא):

גמ' שם א"ר ששת כו' כגון כו' והומם כו'. עט"א ומשכ"ע בק"א. ועי' היטב בתמורה (ט ב) ותמצא עוד ראיה לדברי:

גמ' שם כגון שהומם בתוך הרגל וחללו כו' סד"א כו'. לכאורה כיון שהומם אזדא ליה הפרשה הואיל דלא חזי וחייב להפריש אחר ולחללו עליו. וא"כ מעת שנפל בו מום עד חילולו (דא"א לצמצם) הוה כדאמר ולא אפריש ויהיה מוכח מכאן דמצטרף זמן שקודם הפרשה לזמן דאחריה לזמני דב"ת ועט"א. ויש לדחות דאולי ר"ל דחללו ברגל שאחריו קודם קצת לאותו הזמן שהומם ברגל הקודמו דמצטרפי אהדדי כמ"ש התוס' לקמן (ו ב) ד"ה שנה. ואת"ל דדוקא אותו רגל עצמו מצטרף משכחת לה כגון שחללו על אחר וחלה אח"כ עד לשנה הבאה בתוך הרגל באותו הזמן שהומם הראשון. אבל העיקר נ"ל דאף דהומם מיקרי עדיין אפריש ולא אקריב דהרי הוא עומד אצלו ומשהה ליה גביה מלחללו. ותדע דאל"כ מאי דחיק לקמן היכי מ"ל אמר ולא אפריש בנדבה הא מ"ל בכה"ג

דהט"א כתב כאן דבהומם אפי' בנדבה חייב לחללו. אולם יש לדון בזה כיון שאינו חייב באחריותו מה לי אבד מ"ל הומם:
רש"י ד"ה ומתה (בסופו). ולהכי ממעט קרא מב"ת. כ"נ דצ"ל:
תד"ה מה. ואפי' למאי דפריך. כצ"ל:

דף ו.

גמרא א"ר מ"ל כגון דאמר הרי עלי עולה ע"מ שא"ח באחריותה. לכאורה מזה סתירה למש"כ הר"ן בנדרים (ט) בטעם דהרי זו נקרא נדבה ע"ש. ואולי י"ל דכזה נקרא נדבה ע"ד השאלה:
גמ' שם אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה. עט"א ומשכ"ע בק"א בס"ד וע"ע מש"כ בסמוך:
תד"ה מדבן. משמע דב"ע כו' ל"ל דאחרים דקאמר ולרבנן כו'. כצ"ל:
תד"ה חד. אדרבה הוא באומר הרי עלי נדר כו'. כצ"ל:

דף ו:

גמרא מאי ואכלנו כו' בחה"ש. עט"א שפירש דנולד בעה"פ ואפ"ה א"ע בעשה במה שלא הקריבו בז' בו משום דכולו רגל בעינן. ותימה שהעלים עין מפרש"י בתמורה שפי' דנולד בפסח ועבר הרגל קודם שימלאו לו ז'י. וגם לפירושו ל"ק הא דלא הקריבוהו בז' די"ל דס"ל דנו"נ אין קרבין ביו"ט:
גמ' שם שפיר קא מותיב מכדי תנא אלאוי קמהדר כו'. נראה דקס"ד דהתנא יכוון ג"כ דאם עברו עליו שתיהן עובר בב' לאוי דב"ת:
גמ' שם שנה תמימה ר' אומר מונה שס"ה יום כמנין ימה"ח. נ"ל דל"ד אלא גם עוד ששה שעות עי' עירובין (נו) ובערכין (לא) ובזה נדחית קושיית הט"א על פרש"י בד"ה בתר חה"מ. וגם לדבריו יהיה ט' חדשים מעוברין בהשנה המעוברת הלזו מניסן עד ניסן ובגמרא דערכין שהביא לא משמע הכי ע"ש היטב:
גמ' שם ומאן תנא דפליג עליה דר"ש. פרש"י ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלים. ק"ל דלמא משום דל"ל שנה בלא רגלים לעבור על ב"ת וכמו ר"ש דפליג בזה כדפרש"י לעיל (ולתירוץ הב' דהט"א שם ניחא) ועוד קשה על תירוצא דאחרים היא הא גם לדידהו מ"ל בחולה ברגלים (וכן הקשה הט"א) לפמש"כ התד"ה בשלמא לרבי (ולפמש"כ בק"א לעיל בד"ה אלא ולדה בעצרת בס"ד גם זה ניחא. ושם נשמט דזה גם שלא כהתוס' הנזכר). ולע"ד נל"פ [וכעין זה פי' התוס' בחולין (קכו)] כוונת ומאן תנא כו' להקשות על המקשה

שנה בלא רגלים המ"ל הלא פשוט הוא דמ"ל כדתני ר"ש וע"ז מתרץ אחרים היא ור"ל דהוא לא ידע מרב שמעיה רק מאחרים. ויתורץ גם קושיית הט"א דלאחרים נמי מ"ל ע"ש. די"ל דהמקשה לא נחית לזה והמתרץ דעדיפא משני. ועל פי' הט"א ק"ל דהא גם שניהם מלאים מ"ל לדידהו מפני יומא דשעי ויומא דתלתין שנין כדאיתא בערכין (ט ב). וי"ל דלדידהו מסתמא מעברין לאחד מירחי סיתוא בתחלת השנה כמו שאנו עושין. ותדע דאל"כ תקשה הא דמוקמינן שם להא דאין ר"ה חל אלא ביום הנף או לאור עיבורו כאחרים הא לדידהו ג"כ מ"ל לאור אור עיבורו. ויש להאריך בזה כי לכאורה יש סתירה למש"כ מסוגיא דשם אולם אכ"מ:

גמ' שם בעי ר"ז יורש מהו בב"ת כי תדור כו' א"ד ובאת שמה כו'. לכאורה מאי קמב"ל נימא דבעשה איתא ובל"ת ליתא. ואולי משום דבאידך קרא כתיב גבי העשה ג"כ מוצא שפתיך דוקא:

גמ' שם אשה מה היא בב"ת כו' א"ד הא איתא בשמחה. לכאורה לדעת התוס' לעיל (ד) ד"ה צדקות דגם צדקות ב"ת דידהו תליא ברגלים א"כ בזה"ז דליכא ראיה ושמחה א"ע עלייהו בב"ת להדורי בתרייהו בג' רגלים. ואפשר דגם לענין זה נאמר דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אף דבטל הטעם עי' סוגיא דביצה (ה) [ועי' תוס' ר"פ מקום שנהגו ובר"ן שם] :

דף ז.

גמרא ואימא אייר בעינן אביב וליכא. לפרש"י לקמן (יא) דלהכי קרי ליה זיו משום דזמנין דניסן דתקופה נמשך בתוכו א"כ קשה דנימא דמה"ט ק"ל נמי אביב. ואולי דהאביב הוא בתחלת ניסן דתקופה. וגם י"ל דש"ה דכתיב גביה הוא החדש השני ולא אתי למיטעי:

גמ' שם בעינן רוב אביב וליכא כו'. כה"ג בפסחים (כב) וש"נ:

גמ' שם דלמא מאי ראשון ראשון למילתיה. נ"ל דר"ל דהכתוב מודיענו גודל רשעתו שמיד בחדש הראשון לגדולתו או לקנאתו במרדכי בקש לאבד את כל היהודים ובזה סר הצ"ע דהמהרש"א:

גמ' שם חדש והבא קרבן מת"ח. היינו אפי' תמידי ר"ח וכדאמרי' לקמן קרבנות צבור הבאין בא' בניסן כו'. ועי' שבועות (י ב) ואע"ג דלא כתיב האי קרא אלא במוספין נ"ל משום דכתיב בקרא דבתריה על עולת התמיד דרשינן דכל הכתוב למעלה יהיה נהוג ג"כ בעולת התמיד וכה"ג דרשינן ליה ביומא (טו) לר"ש איש המצפה:

רש"י ד"ה לעיבורין. קס"ד לישב ב"ד ולעיין כו'. וכ"כ לקמן. ובסנהדרין (יב) מסקינן חשובי מיחשבי גלויי לא מיגלי ועט"א:
רש"י ד"ה אין מעברין. בצורכי עבור כו'. כצ"ל:
רש"י ד"ה ואעפ"כ. דכתיב שמור כו'. וע"ש בתד"ה אין. טעם אחר נכון:

דף ז:

גמרא לרבא ליתני ששה. נראה דעל קושיא מן ו' סיון ה"מ לתרוצי דמתניתין אתיא כדתני ר"ש עצרת פעמים ה' כו' וכיון דלא קביע זימניה לא קחשיב ליה לפי פירושו לעיל (ד) ד"ה רגל שבו. אלא דפריק מילתא דשויא לתרוייהו. ועוד דמתניתין חלבי שבת קריבין ביוה"כ אוקימנא בסוכה (נד ב) כאחרים ועי' בשבת (קיד) תד"ה חלבי. ועמ"ש בס"ד בספי"א דמנחות:
גמ' שם והלא רגלים דלא חיילי מאורתא. ועי' בתוס' דאינו חל עד יום ב' למ"ד נו"נ אין קרבין ביו"ט לפי מאי דס"ד השתא. ולכאורה לפ"ז לא תקשה לרבא מדוע לא חשיב עומר דהרי אינו ר"ה מחודש. ולפי פירושי לעיל (ד) בד"ה רגל שבו א"ש הקושיא:
גמ' שם והרי יובלות דל"ח מאורתא וקחשיב. קשה דלמא באמת היינו טעמא דלא מני ליה אליבא דרבא לראש השנה וכמו דלר"א לקמן אין רגלים מן המנין ואפ"ה קא חשיב להו אגב גררא ועי' לקמן (ח ב) בתד"ה בעשרה ובמהרש"א שם ואכמ"ל:
רש"י ד"ה ולרגלים. מני ר"ש. כצ"ל:
תד"ה לא. אי הוה מצי לשנויי כו'. תימה דהתם ר"ל דהשנה אינה מתחדשת מאליה אלא דוקא בצירוף מעשה והמעשה אינה אלא הכשר להתחדשות השנה. אבל הכא השנה מתחדש מאליה לענין שצריך לעשות המעשה וזהו תכלית התחדשותה:

דף ח.

גמרא איזהו חג שהחודש מתכסה כו'. לכאורה מרישא דקרא ה"ל לאכוחי דמשתעי בר"ה איזהו ר"ח שתוקעין בו ה"א זה ר"ה דחדש פירושו ר"ח כמ"ש הרד"ק שם (ועמש"כ בע"ז (מז) בס"ד). וי"ל דבל"ז ה"א דתרתי קאמר דיתקעו בחדש דהיינו ר"ה וגם בכסה כו'. כי חוק לישראל הוא. הוא טעם על ר"ה שחוק הוא בתורה. משפט לאלהי יעקב הוא טעם על תקיעת הכסה:
תד"ה והרי. יש תימה כו'. עט"א. ודבריו הוא לפי הגי' המשובשת שלפנינו בתוס' שם. וכן מש"כ שם על דבריהם. אולם לפי גי' המהרש"א שם דקושיית הגמרא דהתם אינה אלא לרבא דבריהם דהכא ודשם מכוונים:

תד"ה לבשו. עמש"כ בב"ר פי"ג אות א' במ"ת:
תד"ה לתקופות. לאחר שצרפו כל השעות והחלקים של כל מחזורים. כ"נ דצ"ל:
בא"ד אלא זהו הטעם כו'. כצ"ל:
בא"ד (ע"ב) והרי עכשיו נוהגין כו' דיום א' בשנה חשוב שנה ולתקופה מניסן מנינן כדתניא לקמן מונין לתקופה מניסן ולמולדות מתשרי ומולד תשרי (ר"ל של תהו) בהר"ד וזקוקים כו' ודבר תימה כו' ר"א ור"י והלא היו יכולים כו'. כ"נ דצ"ל. אבל בעניי לא הבינותי איך מחזיקים אנחנו החבל בשני ראשיו. לתקופה מנינן כר' יהושע ולמולד הלבנה כר"א:

דף ח:

תד"ה שהחדש. והשיב לר"ת של"א שאין בו חטאת אלא כו'. כצ"ל:
תד"ה בעשרה. מש"כ המהרש"א דלרנב"י נמי לא פריך מידי. הן לעיל פריך גם לדידיה והרי יובלות כו' וי"ל דלזה יכוון גם כאן בי' בתשרי הוא כו' וא"כ לא חיילי מאורתא ותלי במעשה. אבל לעד"נ דלא שייך הכא לתרץ יוה"כ שבו. לא מיבעיא למאי שפרשתי שם בס"ד. אלא אפי' לפרש"י שם י"ל דהתם כיון דאמר לרגלים מובן ממילא דהמכוון על רגל שבו. אבל הכא אינו מובן על איזה יום כוון אם על ר"ה או יו"כ או סוכות או אפי' על אחד מימות החול:

דף ט.

גמרא ודמוסיפין מחול על קדש מנלן. עט"א ומשכ"ע בק"א והמחבר השמיט שם שמי ותיקן בלה"ט. ובהתחלת הדבור נפל טעות הדפוס וצ"ל ודמוסיפין:
גמ' שם חריש של ע"ש הנכנס לשביעית. הט"א נשאר בקושיא דלר"ע מנ"ל להקל בנטיעות כיון דל"ל הלכה. ואנכי ישבתי קושייתו בספ"א דשביעית בס"ד ע"ש:
גמ' שם מה חריש רשות אף קציר רשות יצא כו'. עט"א מה שהקשה מחולין (פד). ואנכי מצאתי כה"ג עוד שם (קכו ב) מה חולדה כל ששמה חולדה כו' ע"ש והיינו נמי מטעם דלא חלקתה. ובעיקר קושייתו עמש"כ שם בק"א בס"ד:
גמ' שם יכול בתשעה ת"ל בערב כו'. ק"ל הא ערב נקרא גם מחצות היום כדדרשינן בברכות (ט) שם תזבח אה"פ בערב בערב אתה זובח:
גמ' שם כ"מ שיש בו שבות כו'. בגה"ש העלה בצ"ע דלר"ע לא מצינו למילף משביעית לא תוספת עינוי ולא תוספת דשאר מלאכות ע"ש. ובחדושי הרשב"א כתב ור"ע דמוקי להאי קרא לאוכל בט' כאילו מתענה כו' אוקימתא רווחא היא דהא מיבעיא ליה נמי

לתוספת יוה"כ ושבתות וי"ט. ולשון בעל המאור שנויי רווחא נקט לפום סוגיא דהכא דאכתי לא קי"ל מסקנא דהתם (ר"ל דמו"ק). ולכאורה אינו מובן לאיזו מסקנא כוון ע"ש בסוגיא. ואולי יכוון למאי דמסיק התם דלרי"ש תוספת שביעית הלכה ואעפ"כ נצרך ליה קרא בפ"ע לתוספת יוה"כ וכו' אלמא דלא יליף להו משביעית וא"כ לר"ע נמי. ולא ס"ל חלוקי התוספת. ולעד"נ דלר"ע ילפינן תוספת עינוי ומלאכה דיוה"כ מעצם עצם דאיתא ביומא (פא) ע"ש. והא דמקשה הכא לרי"ש מנ"ל הוא כתירוץ ר"ת. והא דפריך ביומא שם ותנא דעצם עצם האי בתשעה לחדש מאי עביד ליה. לא מקשה אלא אי סבר כר"ע בדרשה דבחריש כו'. ומש"כ הב"א ליישב דיליף מהא דדרשינן האזרח לחיובא דנשים בתוספת עינוי אבל לרי"ש דל"ל כלל קרא לתוספת ל"ל הכי ע"ש. הוא מופרך מדברי עצמו בסוכה (ה) ד"ה לכפורת דהכא ג"כ אית ליה לרי"ש תוספת בשביעית מהלכה. ואולי יאמר דכאן אזלא הסוגיא אליבא דמ"ד במכות דלהלכותיו לא איתקש:

רש"י ד"ה אצ"ל. אע"ג דרישא דקרא כו'. אף דיל"פ ימים שנים כמו ימים תהיה גאולתו. מ"מ וביום השביעי א"א לפרש על שנה (עמש"כ במ"ר ס"פ מצורע) וזהו שכ' לקמן בד"ה רי"ש כדכתיב ביה וביום השביעי כו':

רש"י ד"ה חריש של ע"ש. שלא יחרוש שדה אילן כו'. ל"י מדוע לא פי' שדה הלבן דאסור ג"כ ונראה נמי הטעם דישביח בזה ספיחי שביעית ועי' לקמן ע"ב בתד"ה ומותר [ולשון במו"ק (ג ב) ד"ה שתכלה הלחה. דמחזי כחורש לצורך שביעית. משמע דאינו אלא מדרבנן מפני מראית העין וצ"ע] :

תד"ה שהרי. שורה ה' ושורה ו' בד"ו נסתרסו. ובעיקר קושייתם לפי מה שת"א בחריש ובקציר בזרועא ובחצדא (וכן תרגם אשר אין חריש וקציר דלית זרועא וחצדא) הוה א"ש. אבל כוונתו נעלמה (ועתוי"ט פ"ה דדמאי מ"י) ובריש מ"ק קאמרינן וחרישה בז' מי שרי ופרש"י הא נפקא מבחריש כו'. גם לפי דרשת ר"ע לענין תוספת שביעית משמע ג"כ דפירושו חרישה ממש עי' לקמן ע"ב בתד"ה ומותר. ועמש"כ בפסחים (מז ב) בישוב התרגום בס"ד. וכעין תירוץ התוס' מצאנו בב"מ (פו ב) מדטוב לדרשה רך נמי לדרשה ועמש"כ בסוכה (לד ב) בס"ד:

תד"ה וקציר כו' היוצא כו'. י"ל כו' ולא היו שומרין אותן אלא מבהמה כו'. תימה דהא צריך להפקיר אף לבהמה כדכתיב ולבהמתך כו' וכ"מ להדיא בירושלמי רפ"ו דפאה הביאו הר"ש ע"ש. ובישוב קושייתם עמש"כ בב"מ (נח) בס"ד. ועתה נ"ל עוד דזה פשוט דלאחר שזכה אדם ולקט פירות שביעית מהמופקר יוכל לשומרן בביתו עד זמן הביעור וא"כ ה"ה אם זכה בהן במחובר. ואיך תהיה הזכיה במחובר נ"ל כמו שאר"ש בב"ב (פ"ז)

הב"ע דא"ל לך ויפה קרקע כ"ש וקני כל מה שעליה וע"ש בפי' רשב"ם. ובשביעית רחמנא אפקרא גם את השדה עצמה ללקיטת פירות כדאיתא בנדרים (מב ב) ואפי' לר"פ דאמר בב"מ (י ב) למיהוי חצירו לא זכי ליה רחמנא לענין שיקנה הפאה שבתוכה. דהא הך דב"ב נמי לא אקני ליה הקרקע לפי' רשב"ם ואפ"ה זכי במה שעליה בחזקת הקרקע. וה"נ הגזברים או שלוחיהם יכולים לזכות לצורך גבוה ע"י חזקת הקרקע וכדאמרי' בגיטין (נב) לא תהא כח הדיוט חמור מן ההקדש. והתוס' אולי אזלי לשיטתייהו בב"ב שם דפי' התם קני מטעם חצר וא"כ דמיא להא דר"פ בב"מ שהבאתי. ועוד דשם (עט) בד"ה ואין מועלין כתבו דאין חצר להקדש. ולכאורה יש סתירה למש"כ מהסוגיא דב"מ קי"ח בפלוגתת ר' יוסי ורבנן אבל יש ליישבה ואכמ"ל:

דף ט:

תד"ה מרכיב. והכא כשנפסקה מאביה כדמוכח בפ"ק דערלה. כ"ה גי' הישנה ור"ל שם במ"ז נפסקה מונה משעה שנפסקה:

דף י.

גמרא ופירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט. הט"א הקשה דפתח בתלת נוטע ומבריך ומרכיב וסיים בנוטע לחוד והאריך בזה הרבה. ולפמש"כ בפ"ב דפאה מ"ז בס"ד מיושב שפיר ע"ש:

גמ' שם פר האמור בתורה סתם. פי' דלא פורש בו שנים ולא דמי לעגל סתם דלקמן דהתם אתי לאפוקי גם אם כתוב גביה בן בקר:

גמ' שם כי קאמר ר"מ כו' בסוף שנים אבל בתחלת שנים לא כו' שנים שיום א' עולה להם בסופן א"ד שיום א' עולה בתחלתן. כ"נ דצ"ל וכ"מ מפרש"י. ולכאורה אם נאמר דבפחות מל"י דל"ע לו שנה מונין מיום אל יום וא"כ תכלה שנה שניה בפחות מל"י לפני ר"ה ביום הנטיעה יקשה דנאמר אז יום א' בשנה (מהימים שעד תשרי הבא) חשוב שנה דהא הוי בסוף שניה אלא ע"כ יהיה מוכח דכל היכא דל"ע לו שנה לא יצא מידי שנתו עד תשרי השני והט"א האריך הרבה בדין זה והביא ממרחק לחמו ולא הביא מאת אשר לפנינו. וי"ל משום דשתא לתרי לא מנינן וע"ד דאמרי' לקמן (כז) פסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן ע"ש. ותדע דאלת"כ מדוע ל"א דיום א' בתחלת הג' חשב לשנה ומאז יהיה לו דין רבעי. וזה יש לדחות דהא דאמרינן יום א' (או ל"י) חשוב שנה אינו ר"ל דמאז

יחשב לשנה אחרת אלא דנחשב לו שנה ונמשכת עד כלותה כמו בשנות הדורות. ולר' יוסי שהביאו התד"ה שנים יש לדון בזה ואכמ"ל:

תד"ה ופירות. ושבוש הוא דבהכי לא איירי כו'. כצ"ל:

תד"ה הא אמר כו'. כצ"ל:

תד"ה בן. וכל אותן ל' יום אין דינו כו'. כצ"ל:

בא"ד ובבת ג"ש ויום א' פליגי תנאי כו'. כצ"ל:

תד"ה שנים. לר' יוסי בפ' כ"צ דאמר כו'. כצ"ל:

דף י:

גמרא כל הרכבה שאינה קולטת כו'. עט"א דפסיקא ליה דה"ה דפליגי כזה בהשרשה דתבואה. ועמש"כ בס"ד בפ"ב דכלאים מ"ג. והנה בקושייתו היה מתיישב דעת הרמב"ם אשר תמהתי עליו בריש מכלתין די"ל דדחה סוגיא דפסחים מפני סוגיא דמנחות דמוכח משם דל"א מקצת היום ככולו. (אלא דעיקר קושייתו אינה דלישנא דר"י משמע דיותר מג"י א"א שתשתהי הקליטה אבל בפחות אפשר והוא כדמסיק מהירושלמי). אמנם עדיין קשיא בשלשים יום דחשיבת שנה הל"ל דמקצת היום ככולו כדאמרי' הכא לר"מ ביום אחד. וכ"מ ג"כ מטעמא דר"א דלקמן דיליף מדיום א' בחדש חשוב חדש והתם אפי' מקצת יום כדכתיב באחד לחדש וכן ר"מ הלא יליף מיניה על מקצת יום וזה יקשה גם לישוב הנו"ב שציינתיו שמה:

גמ' שם ור"א מ"ט כו' באחד לחדש כו' וקא קרי ליה חדש כו'. נ"ל דר"ל דאל"ה לא ה"ל למיכתב אלא באחד בלא מלת לחדש וכדכתיב ויחל לבנות בחדש השני בשני דלפשטי' פי' בשני לחדש ודרשה דלעיל (ג) הוא מדלא כתיב ובהדיא:

גמ' שם בתשרי נברא העולם. ק"ל דהא הכוונה על בריאת האדם ושנברא בר"ה כמש"כ התוס' לעיל (ח) ד"ה לתקופות והר"ן לקמן במשנה דבד' פרקים א"כ מדוע לא קאמר בר"ה נברא העולם כמו שאמר בר"ה נפקדה כו' בר"ה יצא כו' בר"ה בטלה כו' וכמו כן קשה בדר' יהושע. ואולי משום דהראיה מהמקראות אינה אלא על החדש ור"ה הוא מסברא:

[**שם בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה**. תמה אנכי על הפייטן בשחרית יום א' דר"ה בפיוט תאלת זו שיסד בזה פרק חנן עתירה כו' (ר"ל יצחק ע"ש) עד התרה. אנקת אסיר אז כהוכתרה. שהרי הגמ' כאן לא חשיב לה] :

תד"ה שלשים. דלא איירי בתוספת שביעית כו'. כצ"ל:

תד"ה מדאכתי (בסופו). בחדש השני בעשרים בחדש. כצ"ל:

דף יא.

גמרא רי"א מנין שבניסן נברא העולם שנאמר ותוצא כו'. עי' רש"א בח"א שנדחק. ול"נ כמו דלשון ביאה אינה במקצת לכ"ע כמ"ש התוס' בשבועות (יז ב) ה"נ יציאה וכן לענין הוצאת שבת תנן בפ' המצניע עד שיוציא את כל הקופה ולכן שפיר מוכיח מלשון ותוצא דמשמעו שהוציאה את הדשא בכל כמות גידולו דהוה בניסן:

גמ' שם ואותו הפרק זמן בהמה כו' שמזדווגין זא"ז שנאמר לבשו כו'. עפרש"י. ואע"ג דמסקינן לעיל (ח) דלכ"ע לבשו כו' בזמן דעמקים כו' דהיינו באדר מ"מ כיון דאותן שלא לבשו באדר מתלבשות בניסן כדאמר שם ואיכא נמי כו' שפיר הוי זמן זיוג להנבראים עתה. אך קשה למש"כ התוי"ט על הא דלעיל דבהמה גסה זמן עיבורה קדים ד' חדשים א"כ לא א"ש הראיה ועט"א שם:

גמ' שם ואידך נמי הכתיב בירח כו' ואידך כו' בחדש זיו. נ"ל להפך הפירכות וכדלעיל בקראי דעץ פרי ועץ עושה פרי וכ"מ מסדור דבורי רש"י ושוב לא נצטרך להגהת הגרי"פ:

גמ' שם להתנאות בהן בני אדם. כצ"ל:

גמ' שם [אלא דקאי בעצרת וקא"ל בתשרי אכתי בה' ירחי מי קא ילדה. ק"ל דהא ר"ה איקרי ג"כ מועד ערכין (י ב) ועי' ברא"ש בסוף מכילתין. וא"כ לא הוי אלא ד' ירחי] :

גמ' שם אלא דקאי בחג וקאמר ליה בניסן. כצ"ל:

תד"ה לקומתן. צביונם לשון יופי כו'. ול"נ ע"ד פירושם דהוא מלשון צביתו ליה זוודתא דלקמן (יז) דענינו הכנה ור"ל שנבראו בכל הכנותיהם לא כמו עתה למשל כשנולד עגל אין לו ההכנות שיוכל ע"י לאכול עשב וקרנים לעמוד בהם נגד קמיו וכדומה. או הוא מלשון וצבו ביתי' דיומא (פו ב) דפרש"י צרכי ביתו והכוונה אחת:

דף יא:

רש"י ד"ה עדות. בתריה דההוא קרא דכי חוק לישראל כתיב. כצ"ל:

רש"י ד"ה ואזדו. ויש פותרין כו'. נראה משום דהוה ק"ל דבשלמא לר"י מוכח יפה מהא דקאמר דמבול באייר ירד דע"כ ס"ל דבניסן נה"ע דאי בתשרי א"כ כבר נתחדשה השנה מקודם. אבל לר"א א"ל דלעולם בניסן נברא ומ"מ לשנים מונים מתשרי כדס"ל לחכמי ישראל לקמן לכן פתרו מה שפתרו ובזה נדחית קושיית המהרש"א ע"ש:

תד"ה יום. ושוהה שתי שעות עם חלק א' משלשים בשוה. כ"ה גירסת הרש"א אבל פירושו דחוק. ול"נ לפרש דזה ידוע בחכמת התכונה דמזריחה עד זריחה שהוא כ"ד שעות סובב גלגל המזלות כולו ועוד חלק א' משלשים במזל מה שהחמה הולכת ביום

א' במהלכה העצמית ממערב למזרח. וא"כ בשתי שעות עולה מזל אחד שלם וחלק י"ב מחלק למ"ד ממזל השני וזהו שאמרו טלה עולה כו' ושוהה ב' שעות (ר"ל מזל טלה) עם עוד חלק (ר"ל חלק י"ב) מאחד משלשים בשוה. ונ"ל דצ"ל בשור תחת בשוה כי הה"א והרי"ש קרובים מאד להתחלף בטעות:

בא"ד ואמר בפ' הרואה דכימה זנב טלה. עמש"כ במ"ר במדבר פ"י אות ל' במ"ק בס"ד:

דף יב.

גמרא אלא לר"א מאי שני. קושיית גה"ש נ"ל דלק"מ דמ"מ משה שכתב לנו את התורה אחר יצ"מ שאז כבר נצטוינו למנות מניסן לא ה"ל לקרותו שני. אלא דק"ל דכמו דקרי לתשרי ראשון מפני שהוא ראשון לבה"ע וכו' כדפרש"י לעיל (ס"ד י) כמו כן ראוי לקרות מרחשון שני:

גמ' שם ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר"א. עי' פרש"י ותוס'. וק"ל דלפ"ז מדוע לא מפרשינן לעיל (ח) ר"ה לשנים לענין זה וי"ל:

תד"ה תנא. ובפ' העור והרוטב מה משקין דקדשים בתרומה תירוש כו'. כצ"ל. אבל צ"ע דאדרבה מסוגיא דהתם משמע לכאורה דתרומת פירות גופייהו מדאורייתא (ונדחקו שם רש"י ותוס' בזה) רק דמשקין היוצא מהן דומיא דתירוש ויצהר אינן חייבין מה"ת ובמשקין היוצאין מתרומת פירות הוא פלוגתת ר"א ור"י שם:

בא"ד א"נ מכת מרדות. וק"ל דהא כתבו התוס' במכות שם דריו"ח מודה דאיכא איסור עשה ועל עשה שעבר במעשה לוקין ג"כ ממ"ר (עי' בנחל איתן פ"ו מהל' חמץ ומצה בסופו) וא"כ מאי פריך שם עליו מהך ברייתא הא בגבולין לוקה שלש אה"נ כיון דמיירי בממ"ר. ואולי כיון דבמע"ש דאורייתא ליכא לריו"ח אלא ממ"ר אינו בדין שיחמירו גם בדרבנן כזה:

תד"ה אחד. ותימה כו' ולפרושי כו' כגון מע"ר כו'. ונ"ל משום דעיקר קרא דשנה שנה לא כתיב אלא במע"ש קמ"ל שאין לחלק ותרומה ג"כ נכללת בשם מעשרות עיין במה שציינתי לעיל (ד) בתד"ה ומעשרות:

בסה"ד וה"ה כו' ומה שיכול כו'. כה"ג כתבו בפסחים (קב ב) בד"ה מיתיבי ועמש"כ שם:

דף יב:

גמרא או אינו אלא אף מע"ר נמי יבטל. ועי' פרש"י. וה"ה דהוה מצי לאקשויי או אינו אלא איפכא ויהיה פי' שנת המעשר א' ממעשרות שנהגו לפניה והוא מע"ש וכפירושו לפי האמת. והוה א"ש טפי הא דכתיב גביה שנה שנה כפשטיה:

גמ' שם מה נחלה אין לה הפסק כו'. עט"א שכ' אע"ג כו' דנחלה אין לה הפסק לעולם ואלו מע"ר יש לו הפסק בשביעית כו'. ואני אומר אף נחלת שדה וכרם נפסקת בשביעית כדאיתא בנדרים (מה ב) הבאתי לעיל (ט) ועי' לשון התנחומא שהבאתי בריש ויק"ר:
גמ' שם אפי' למ"ד כו' א"ח שנה כו' והא איצטער ליה. לכאורה מה יושיענו זה מ"מ הא אמר לשנה זו דמשמעו זמן הראוי להקרא שנה וי"ל:
תד"ה התבואה. דתרוייהו בכלל תבואת יקב. נראה דר"ל כיון דיצהר חייב ג"כ בתרומה א"כ ע"כ גם הוא נכלל בכאן דלמה יישיירנו. ועוד מקרא מפורש והשיקו היקבים תירוש ויצהר (יואל ב':כ"ד):
בסה"ד ל"מ במעשר עד דמטו כו'. כצ"ל:

דף יג.

גמרא עומר כו' מהיכן הקריבוהו כו'. עמש"כ בזה בס"ד במ"ר נשא פ"ז אות י"ח. ויש לי בזה עוד הוספת דברים ויתבאר במ"ת אי"ה:
גמ' שם קצירכם א"ר ולא קציר נכרים. עט"א שכ' דה"ה דנמעט מזה קציר הפקר וא"כ יקשה היך עומר בא בשביעית ולפמש"כ (לעיל ט) לק"מ דאפשר שהגזברים יזכו קודם הבאת שליש. ומה שהקשה עוד דהא מבעי ליה האי קצירכם למעוטי קציר מצוה. כתב הב"א ליישב בהא דכ' התוס' בפסחים דמחד קרא ממעטינן גבוה ונכרי. וה"ה קציר מצוה ונכרי. ול"ד דבשלמא אי הוה ממעטינן לצורך נכרי דומיא דלצורך מצוה הוה א"ש. אבל הכא ממעטינן תבואה של נכרי וזה ענין אחר לגמרי והויין ב' דרשות חלוקות:

דף יג:

רש"י ד"ה ומתעשרין לשנה הבאה. אם משאר כו'. כצ"ל בלא ו':
רש"י ד"ה אשתמיטתי'. דבתבואה וזיתים לא פליגי. כצ"ל:
בסה"ד לא מטעמיה דאמר. כצ"ל בלא ו':
תד"ה ויצבור (בסופו). וקצת משמע כו' דשני מעשרות כו'. כצ"ל:

דף יד.

גמרא לכל אין בילה ל"ל כו'. עט"א ובק"א ונשמט שם שמי וניתקן בלה"ט:
רש"י ד"ה באספך. שהבאת שליש היא גדילתן שמאותה שעה ראויה לקצר בדוחק. לפ"ז לא א"ש אף כל כו' דהא בעידן חניטה אינן ראויין כלל. וכך הל"ל שמאותה שעה

ראויה היא להגדל ולהגמר פריו. ר"ל בכח המים שעלו בהן בעת הבאת שליש ועי' לעיל (יב ב) תד"ה התבואה:

רש"י ד"ה איכא בינייהו. וכי הא מתני' כו' ריה"ג א"ל הא מתניתין. כצ"ל:

בא"ד כלומר זמן חיובן למעשר דהם לא כו'. כצ"ל:

[שם (בסה"ע) **רש"י ד"ה שני עישורים כו'. מע"ש כשנה שניה ומ"ע כשנה כו'**. כ"נ דצ"ל בכפי"ן] :

דף יד:

גמרא אי ב"ה בא' בשבט אומר כו'. הגרי"פ הגיה אמרו. ול"נ דשפיר שייך ל"י על הבית וכה"ג כתבתי לקמן ברפ"ב:

גמ' שם אמר רבה בר"ה השתא כו'. נ"ל דגם הוא בא ליישב קושיא דלעיל כב"ש נהג בה (ואולי צ"ל רבר"ה אמר) ור"ל דמספקא ליה אי אזלינן ביה בתר חנטה והוה עדיין בתוך שנה שניה או בתר לקיטה וכבר נתחדשה השנה מתשרי ומעשה שהיה כך היה. וכן לת"ק ס"ל לר"ע דאזלינן ביה בתר חנטה והוא חנט אשתקד בין ר"ח שבט לט"ו בו בשנה ג' ומעשה שהיה כך היה:

דף טו.

גמרא א"ר אתרוג בת ששית כו' ופטורה מן הביעור. לפמש"כ התוס' בד"ה שאין לך. לחלק בין ביעור לשאר דיני שביעית הל"ל רבותא טפי דפטור אף משביעית אלא אגב סיפא דאשמעינן דאף בביעור חייב נקיט ברישא גם כן ביעור:

רש"י ד"ה א"ל אביי. כדתניא במכילתא ואכלו כו' אף אדם פטור. עט"א שהקשה דתיפוק ליה דהוה הפקר וזה כבר נ"ל מובא הלוי כו'. וכ' עוד ומיהו בירושלמי פ"ו (כצ"ל) דפאה קאמר הפקיר לישראל ולא לנכרי דרי"א הפקר ור"ל אומר אינו הפקר והשתא הניחא לר"ל כו'. (הן מסרתי מאז להמחבר ק"א בכתב מה שקהיתי בדבריו. אולם יען אשר הוא ז"ל החליף והחסיר בדברי וגם העלים את שמי לכן אכתוב עתה הענין בשלימות כסדר והוא) ואני תמה ולר"ל מי ניחא דהלא מן ובא הלוי נ"ל ג"כ דלקט שכחה ופאה פטורין בספרי פ' ראה אף דהם אינן אלא לעניים וכה"ג לב"ה לכ"ע אינו הפקר. וז"ל הר"ש שם בפ"א מ"ו אבל הפקר לעניים לא מצינו למיפטר מט"ז דאינו הפקר לב"ה כלל ואפילו זכה בו העני חייב להחזיר ע"ש אבל לקט כו' ע"כ רחמנא אפקריה לעניים וא"כ כ"ש שביעית דרחמנא אפקרה אף לעשירים דליפטרו מט"ז: ודע

דק"ל טובא בדברי הירושלמי דאמר דלר"ל דטעמא דב"ה דילפי משמיטה לכן הפקיר לישראל כו' אינו הפקר. הלא גם שביעית אינה אלא לישראל כדכתיב והיתה כו' לכם לאכלה ודרשינן בתו"כ ולא לאחרים וכדכתב גם הט"א. וראיתי להשנ"א שם שהעתיק לשון הירושלמי והשמיט ברישא לנכרי ולא לישראל וכן בסיפא לא העתיק לישראל ולא לנכרי ונ"ל שבכוונה השמיטם וכמ"ש. (ותיבת וכו' שבדבריו אולי הוא הוספת תלמיד טועה). ונראה דלזה כוון גם הגאון ר"ח ז"ל שם בסוף מתניתין בהגהתו ונדפסה שלא במקומה ע"ש: ולענין קושייתו י"ל דאי לאו הקישא דשביעית לא הוה ממעטינן מן ובא הלוי אלא הפקר גמור אבל לא לקט כו' כיון דאין יד כל הלוים שוין בם רק יד עניים לבד. אבל השתא דאית לן הקישא להפקר גמור ע"כ ובא הלוי אתא למעוטי לקט וכו' וכדהטעים הר"ש שם. אך ל"מ כן בירושלמי בפ"א דתרומות דז"ל שם ובא הלוי כו' יצא הפקר כו' היא לקט כו' ע"ש. ועמש"כ בפ"א דפאה מ"ו עוד ישוב אחר נכון בס"ד:

תד"ה יד. לא נקט ה"ט כו' דלמאי דסבר אבטולמוס כו'. ולפ"ז ע"כ רב המנונא ס"ל כר"א דשוה לאילן לכל דבר וא"כ קשה דה"ל להש"ס לאתויי דר"א בהא דמתרץ תנאי היא. אלא ודאי דלא תלי זה בזה דאף דאזלינן בתר לקיטה למעשר ונלקט בשביעית מ"מ היה חייב במעשר כיון דנחנט בששית ואינו חייב בביעור דהפקירא דשביעית הוא דפוטר וכפרש"י ז"ל. ועי' לעיל (ר"ד ט) בט"א ד"ה וא"א מונה ובד"ה ובמס' ידים ומ"מ גם דעת הרמב"ם בפ"ד מהל' שמיטה הל' י"ב וכפי שבאר הכ"מ את דבריו כדעת התוס'. אבל דעת הראב"ד בפ"א מהל' מעשר ה"ה נראה כדברי. ודברי הכ"מ שם מגומגמין כמש"כ שם בחדושי:

תד"ה שאין לך. עט"א ובק"א והשמיט שם שמי ומאתי יצאו הדברים ויש שם טעות הדפוס וצ"ל ובמאור דחק בזה:

דף טו:

גמרא שתי בריכות ס"ד. עי' במאור פי' נכון בזה:

גמ' שם מעשר חרובין דרבנן. הט"א מביא בשם הרמב"ן דאפי' זיתים וענבים א"ח במעשר מה"ת. וק"ל ממשנה ערוכה פ"א דתרומות מ"ט ותורמין שמן על זיתים הנכבשים כו' ואם איתא ה"ל מן החיוב על הפטור:

רש"י סד"ה חסורי. רב המנונא סבר כיון כו' דלאו הפקירא דמלכא היא. לכאורה לדידיה מ"מ קשיא הואיל דר"ש אית ליה האי סברא בהדיא ובאבטולמוס לא מצינו מפורש דפליג עליו בזה:

דף טז.

גמרא אלא אר"ח טעמא דר"י מהכא כו'. לכאורה יפלא הא ר"י גופיה קאמר טעמא אחרינא וכה"ג פריך לקמן (כו) והכא לא שייך תירוצא דשם דהא טעמא פריכא קאמר. וי"ל שכן היה דרכם לומר טעם שאינו עיקר רק להקשות בו על דברי חבריהם כמו בזבחים (עז ב) וע"ש בתד"ה אודו לי וכה"ג מצינו בכריתות (טו) במשנה ובברייתא שאמרו טעם שאינו וכן מצינו לאליהו ז"ל בב"מ (קיד) ע"ש בתוס' ועי' סנהדרין (נד ב) ברש"י ד"ה דכי כתיב ג"כ כזה ועמש"כ בפסחים (לח) ובזה מיושב הגמרא דקדושין (מג) שמאי הזקן כו' שנאמר כו' מ"ט דשמאי כו' ע"ש בהגרי"פ:

גמ' שם ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג מפני שהחג זמן גשמי שנה הוא אמר כו'. כ"ה ברי"ף ורא"ש ונכון:

גמ' שם אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין כו'. עי' במאור בסוף מכלתין פי' נכון בזה:

רש"י ד"ה נידון לשעבר. ביוה"כ כו'. כצ"ל בלא ו':

רש"י ד"ה להבא. וכן לשון משנה במס' נדרים כו'. ע"ש במפרשים ותראה שאין משם ראיה. ואנכי מצאתי כזה בכתובות פ"ט מ"ו היורשין משביעין אותה על העתיד לבוא ע"ש:

בא"ד ומשום דקרי להוא דאשתקד כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה קדים סליק. וגדל קצת כו'. תימה דהרי אף שנזרעים כדרכן נגמרין בפסח דהוא זמן קציר שעורים. (ורשב"ם בב"ב (לו ב) בד"ה פירא רבה פי' דגידול שעורים הוא בג' חדשים וצע"ק) והעומר יוכיח. אך מעומר יש לדחות דהיו משתדלין בו הרבה בזריעתו בשדות המודרמות ומנונרות כדאיתא במנחות (פה) וע"ש בתד"ה וזורעה. ולמה לא פי' דסליק כמשמעו מלשון הסתלקות דמסלקין אותן מן השדה:

רש"י ד"ה אתחילת דין. אבל גזר דין כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה שתי הלחם. כמ"ד כו'. נראה דהוא ר"ת מן כמאי דאמר דר"י עצמו קאמר לה שם:

דף טז:

גמרא כ"ש שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה. אולי יכוין שיהיה לה ח"ו צרות ורעות שיצטרכו לגזור תענית בגללם ויתרעו בשופרות כדאיתא בתענית פ"ב:

גמ' שם ומה טומאה חמורה כהנים מוזהרים ישראל א"מ כו'. עט"א דמסיק דמבני אהרן דמיותר הוא דממעט בנ"י. והב"א הקשה עליו מגמרא דיבמות דמוכח שם דגם אי לא הוי כתיב בני אהרן הוה ממעטינן בנ"י ע"ש. ול"נ דשם הכוונה דאפי' לא היה כתוב בני אהרן אלא אהרונים בשם היחס כמו דכתיב לוים:

גמ' שם ג"ס נפתחים בר"ה א' של רשעים כו'. ברי"ף ורא"ש הגי' צדיקים קודמים לרשעים והוא הנכון:

תד"ה ותוקעין. הא אמרי' בסוף ראוהו ב"ד כו'. בחדושי הגרע"א תמה דלא דמי דהתם אילו מתרמי צבורא כו' הוא עושה המצוה כו' אבל הכא כו' הוא אינו עושה המצוה שכבר יצא כו' ע"ש. ול"נ דאדרבה התם כיון דכבר עלה לדוכן פ"א שוב אין עליו מצוה כמ"ש התוס' שם. אבל הכא כיון שכ"י ערבין זב"ז דמה"ט אע"פ שיצא מוציא ודאי עושה מצוה בתוקע להוציאם:

דף יז.

גמרא אמר רב יהודה א"ר כל פרנס כו'. כצ"ל:

גמ' שם תנא דבר"י מעביר ראשון ראשון. לע"ד נל"פ כפל לשון ראשון דר"ל מכל מין חטא מעביר הראשון כגון אם יש בידו גזל ועריות וחילול שבת מכ"א מעביר הראשון ואינו נכנס בחשבון. וזה אינו באור ע"ד ב"ה כדמשמע מפרש"י אלא דגם אח"כ אם הם מע"מ ורב חסד מטה כלפי חסד. ומה שאמר וכן היא המדה נ"ל דר"ל דכן הוא גם מדת מלך למחול פעם ראשון. או דר"ל דכן הוא ראוי ונאות שלא לחשוב פעם הראשון דכן רגיל על לשונו דתנא דבי ר"י ביומא (מג ב וש"נ) כך היא מדת הדין נותנת כו' ע"ש בפרש"י:

[**תד"ה ועליהם. דכתיב כו'**. ואני שמעתי מפי ש"ב הגאון המפורסם מו"ה מנשה מאילייא זצ"ל דעיקר דיוקא הוא מן כי הטה אזנו לי ודריש ליה מלשון מאזנים. ור"ל דמטה לי המאזנים לצד זכות] :

דף יז:

גמרא ה' אני הוא קודם שיחטא האדם. עי' ברא"ש וח"א. ועי' במ"ר נשא ר"פ יב ביאור נכון:

גמ' שם עתים לטובה כו'. נ"ל דר"ל מה שהשגחת השי"ת עליה כל השנה אף שכבר נידונה מר"ה יש עת שהוא לטובה ויש עת שהוא לרעה וכדמסיק ומפרש"י לא נראה כן:

דף יח.

ברה"ע כאן קודם גז"ד כו' ה"נ ביחיד. ק"ק דא"כ ה"מ לשנויי דאידי ואידי לאחר גז"ד והא ביחיד והא בצבור:

שם ביחיד אימת כו'. ק"ק מה זו שאלה הלא תניא לעיל השב בינתיים מוחלין לו כו':

רש"י במשנה ד"ה ועל אב. והולכין כל ח' הימים. לכאורה ה"נ דהולכין גם בט"ב עצמו. בשלמא הא דפירש עד הפסח דמשמע דבחוה"מ אינם הולכין אף דהיה נ"מ ליו"ט האחרון. די"ל משום הא דריו"ח לקמן (כא) אבל הכא קשה. וגם שם יש לדון דאם נתקדש החדש ביום ל"א דאדר ילכו בחוה"מ בכדי שלא להקל בדברים שהתירו ביו"ט שני של גליות כגון לענין מת וכדומה:

רש"י ד"ה ועל אלול. ועושין ר"ה ביום ל' לאלול בגולה. גם בא"י צריכין לזה דבר"ה א"י לידע אימתי נתקדש תשרי:

תד"ה ועל אלול. וגם למחרתו כו'. אבל מלשון רש"י מבואר שלא עשו אלא יום אחד שהרי כתב ואע"פ שספק כו' הולכין אחר רוב שנים וכ"מ מדבריו לקמן (יט ב) בד"ה והא קמקלקלא ר"ה וכן הבינו הט"א. ולכן ל"ד התוי"ט בהעתקתו דברי התוס' בדרך ביאור ע"ד הרע"ב שכתב לשון רש"י. ואולי י"ל דכוונת רש"י על עיקר ר"ה דאינו אלא יום הראשון דבשני מקילינן לענין מת ולמיכחל עינא לנהרדעי בביצה (כב):

דף יח:

גמרא ק"ל צום וק"ל ששון כו'. נ"ל פי' משום דאיתא שם ששאלו בני הגולה האבכה בחדש החמישי וגו' דמשמע לכאורה דמעולם לא התענו רק ט"ב לזה מייתי הקרא שלפנינו דקרי להו (ר"ל לכל הד') צום וקרי להו ג"כ ששון מוכח דכולהו שוין דבזמן שיש שלום כו'. והאחרונים נדחקו בזה:

גמ' שם ומי הרגו ישמעאל כו'. עט"א ובמשב"ע בק"א בס"ד. ונשמט שם. וכה"ג במ"ר ויקרא פי"ט וימים רבים כו' ומי מתנבא כו' ע"ש:

גמ' שם ללמדך ששקולה מיתתן של צדיקים כשריפת ב"א. נ"ל דסמיך בזה על הקרא דלעיל מיניה (ז ה) כי צמתם וספוד בחמישי ובשביעי דלא פרט רק שנים אלו:

רש"י ד"ה בתלתא בתשרי. וכששמעו חכמים שבטלום כו'. איני יודע מדוע שינה לשון הגמרא דמשמעו דחכמים עצמם הם שבטלום. ואולי ר"ל דשמעו חכמים שקבלו דבריהם ובטלום:

דף יט.

תד"ה אסורין. ומשני לה ר"א כל שלאחריו כו' וזה הואיל כו'. ק"ל דלפ"ז מאי פריך הכא ות"ל דהוה יום שלאחר ר"ח הא נ"מ לענין הספד וע"כ אזלא סוגיא דהכא דלא כר"א וסייעתא למש"כ הר"ן דדברי ר"א נדחו שם למסקנא:

דף יט:

רש"י ד"ה ע"א כלי זכוכית כו'. שאין כלי מתכות טמאין דאורייתא אלא כו'. משמע מלשונו דגם זכוכית נכללת בשם מתכת דמתכת הוא מלשון התכה וגם היא נתכת עי' לשונו במס' ע"ז (עה ב) בד"ה זכוכית ודסמיך ליה ונ"מ לענין מנורה לקמן (כד ב) וכן לש"ד. [ובזה מיושב קושיית הפ"ח ביו"ד סי' ק"כ ס"ג על המרדכי. אחר כתבי זאת הדרנא בי דבמנחות (כח ב) בברייתא דתני ר"פ איתא דשל זכוכית פסולה לד"ה אף למאן דמכשיר בשל מתכת וכ"פ הרמב"ם בפ"א מבית הבחירה הל' י"ח] :

תד"ה מתניתין. וא"ת כו'. ועי' גם בט"א לקמן ד"ה מ"ש. ולע"ד ה"נ דבאמת היו שלוחין יוצאין על עבור השנה ומתניתין לא חשיב רק השלוחין על קביעת החדשים ולרבי יוצאין אף על קביעת ר"ח אדר הב':

דף כ.

גמרא תיובתא. עי' ט"א שכ' דלאחרים ע"כ בשנה מעוברת הב' אדרים חסרים מדקאמרי דאם היה שנה מעוברת חמשה. ואשתמיטתיה במחכ"ת גמרא דערכין (ט ב) דלאחרים עבור שנה ל' יום ודל ירחא לבהדי ירחא ע"ש והרב ז"ל בעצמו הביאה לעיל (ו ב):

תד"ה ואם. והאיכא יומא דתלתין שנין כו'. עי' מהרש"א. ובסוכה (נד ב) באו דבריהם על נכון ע"ש:

דף כ:

גמרא רבא אמר חצות לילה א"ב. ועי' פרש"י. מזה נראה ראיה ברורה דהלכה כראב"ע דאכילת פסחים עד חצות שהרי הך דרבא לא אזלא אלא אליביה והפוסקים נחלקו בדבר:

רש"י ד"ה צריך שיהא לילה. שאם נראית הלבנה הישנה משחשיכה כו'. והתוס' הקשו דלא יתכן זה דלעולם בסוף החדש הלבנה שוקעת תחלה קודם השמש. וכמדומה לי שבתחלת תקופת טבת שהחמה שוקעת בקרן מערבית דרומית והלבנה אז לצפונה (ועי' לקמן כ"ד ברש"י סד"ה כאן בימה"ח) יתכן שתהא עדיין למעלה מן האופק אחר שקיעת

החמה. [אבל לקמן (כה) בד"ה ואת קיימת הכא הביא רש"י ג"כ להא ושם איירי בליל ר"ה וכבר העירו התוס' שם ג"כ עליו] :
רש"י ד"ה כל ספיקא. אבל כו' לעשות יו"ט שני ביום ט"ז כו'. כצ"ל:

דף כא.

רש"י ד"ה בסים. והיום מתענים. כצ"ל:

דף כא:

רש"י ד"ה שבהם (במשנה). ולא איכפת כו' ע"פ עדים. משמע דהטעם משום דמצוה לקדש ע"פ הראיה ולעיל (כ) לא מסקינן הכי. ולקמן בגמרא פי' כדי שיתקדש החדש בזמנו והוא נכון כפי המסקנא. והתוי"ט בד"ה ובהן ע"ש ל"ד במחכ"ת שהרי מתקנין את המועדות היינו קביעותן לא קיומן וכדלקמן בגמרא. אמנם ק"ל דהא גם באדר ובאלול תלוי תיקון המועדות שאם לא יחללו את השבת עליהם ויתקדשו ביום ל"א. א"כ כשיראו ירחי ניסן ותשרי ביום כ"ט לקביעותן לא יוכלו לקדשן אז דאין חדש פחות מכ"ט יום כדמוכח בכ"ד ולעיל (ס"ד כ) וכן מהא דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן מוכח דבכ"ט אין ראוי לקובעו וכן איתא להדיא בתוספתא דמכלתין רפ"ב. והא דאיתא לקמן (כה) פעם א' כו' ונראית כו' בכ"ט לחדש כסבורים העם לומר ר"ח כו' ע"כ הכוונה על יום המחרת:
גמרא ת"ל אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר כו'. כצ"ל וכ"נ מפרש"י וכצ"ל לקמן במשנה בס"פ וכ"מ הגי' שם במשניות קטנים ד"א:
במשנה אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לע"ל. נ"ל דלרווחא דמילתא אמר כן ולדבריו דר"ע (עי' מש"כ לעיל טז) דגם בלא זה איכא טעם המבואר במשנה הסמוכה שאם יפסל אחד מהן. ואולי דל"ח לזה אלא באיש אחד אבל לא במרובים כהכא. או דסבירא ליה כר' יוסי וכיון דחזו ליה כולי האי ודאי נראה בעליל:
[**גמרא** (בסה"ע) יצתה ב"ק כו' ע"פ שנים עדים. ור' יוסי במכות (ד' ו ע"ב) במשנה יליף מזה גם התראה ע"ש. והרש"א בח"א נדחק בזה] :

דף כב.

גמרא שאם יפסל אחד מהן. עפרש"י. ול"נ דר"ל שיפסל ע"י עדים שהוא מן הפסולים דחשיב במשנה הסמוכה. וא"ש לישנא דאלו הן הפסולין שבא לפרש הא דתני הכא שאם יפסל. וכה"ג בסנהדרין פ"ג מ"א ומ"ג. שוב ראיתי שכוונתי בזה לפי' הרמב"ם:

גמרא ר' יוסי ומעשה כו'. לכאורה יותר ה"ל להקשות מת"ק. ואולי משום דבלא"ה היה צריך להזכירו על המעשה. או דמאן ת"ק ר"י כמו בכריתות (כג) ובכ"ד:

במשנה ואם צודה להם. עפרש"י ולקמן ע"ב בד"ה להטעות אה"ח. וקשה דאדרבה הכא דמיירי בשבת (עמש"כ לקמן בסמוך) אם יבואו עדים ויקדשו ב"ד אה"ח ביום השבת יהיה ג"כ יו"ט הראשון של פסח בו ביום וזהו דוקא רצונם:

משנה שם שעל מהלך לילה ויום מחללין אה"ש כו'. וכ' התוי"ט בשם הרמב"ם בחבורו שאם היה ביניהם יותר לא ילכו שאין עדותן מועלת כלום אחר למ"ד כו'. וק"ל דאם יראו ביום השבת שהוא כ"ט לחדש למה לא ילכו ביום השבת בכדי שיבואו ליום א' בעוד יום ויקדשו אותו שהוא יום ל'. ולע"ד נל"פ ע"פ הירושלמי דבעי שם דבר שהוא דוחה אה"ש ביום מכשירין מהו שידחה אה"ש בלילה כו' ומביא ממתניתין דמוכח שמחללין את השבת בלילה כדי לקדשו ביום ודחי ר"י בר בון ולא למפרע הוא קדוש (ר"ל אי מקדשין ביום האם לא תקדש גם הלילה למפרע) מכיון שהוא קדוש למפרע הוא יום הוא לילה ע"כ (והק"ע ל"ד כלל בפירושו עי' בו) שמעינן מהא די"ל אף בלילה לא יחללו בשביל קידוש היום. א"כ זה ודאי דאין לחלל אה"ש בשביל קידוש יום חול וכדאמרי' במנחות (מח) חטא בשבת כדי שתזכה בחול ל"א. (ובזה נדחו דברי לוית חן בפ' תזריע שכ' דהא דדחי מילה אה"ש לא משום שבת גופיה דהיא עצמה אות אלא משום מוצאי שבת) והשתא דברי המשנה מאירין דר"ל כשחשכה ליל שבת ויש מהלך לילה ויום (ול"ד אלא שישאר עוד שהות כדי לקדשו) מחללין אה"ש ויוצאין אף בלילה כדי שיתקדש ביום השבת. אבל ביותר מזה דאז לא יקדשוהו אלא ביום חול לא. ואתי לאפוקי נמי אם ראה ד"מ בחצי היום דשבת אם לא יגיע בעוד יום משום דאז יהיה מהלכו יום ואח"כ לילה ולכן דקדקה המשנה לומר לילה ואח"כ יום ודוק כי הוא נכון בעז"ה:

רש"י ד"ה בקוביא. ואמור רבנן כו' גזלנין מדרבנן דמדאורייתא כו' אלא החוטף כו'. ק"ל. א) לשון ואמור רבנן דלכאורה אסמכתא דלא קנה הוא מה"ת עי' סמ"ע סי' ל"ד סק"מ (ובתומים שם) ובסי' ש"ע סק"ג. ב) שדבריו סותרין זא"ז דכיון דאינו קרוי גזלן אלא החוטף אפי' אי אסמכתא ל"ק מה"ת לא יפסל מה"ת. ג) דהא דאמרי' דאינו קרוי גזלן כו' היינו שאינו נופל עליו תואר גזלן אבל מ"מ לעדות פסול דלא גרע מהכופר בפקדון דפסול לעדות ומשמע דהוא מה"ת. וב' קושיות הראשונות י"ל דלישנא דאמור רבנן היינו דחכמים אמרו שכ"ה דין תורה כמו בסוכה (מא ב) במשנה שאמרו חכמים אין אדם יוצא כו'. ובריש פ"ג דנדרים ד' נדרים התירו חכמים. ולשונם ז"ל בגיטין (פ) במשנה ט"ו עריות שאמרו חכמים כו':

רש"י ד"ה אחר. ב"ד הגדול שמקדש אה"ח. הגרי"פ הגיה שמקדשין. ובמחכ"ת מצינו בכ"ד שב"ד נקרא בל"י ומהן לקמן (כה) במשנה כל ב"ד וב"ד שעמד כו' ועו"ש ב"ד על ישראל הרי הוא כו'. וכן בכ"מ נקראו ב"ד הגדול (וכלשון רש"י הכא) ולא הגדולים:

דף כב:

גמרא וחד מי מהימן. עי' בתוס' ותירוצם דחוק דדלמא מתניתין היא גופא קמ"ל דאפי' ליכא אלא א' מחלל את השבת מספיקא שמא יצטרף עם אחר. וכמו כן קשה מאי מייתי מר' נהוראי דלמא לעולם חד לא מהימן ומ"מ שפיר חלל ר"נ אה"ש שמא יצטרף. ועוד מאי מקשה ממעשה שבא הוא ועדיו כו' נימא ג"כ דאשמעינן דאע"ג דחד מהימן ילכו שנים דשמא יפסל א' מהן. לכן הנלע"ד דאף דהרואה אפי' חד מחלל אה"ש דשמא יצטרף וכן אפי' טובא שמא יפסלו מ"מ המעידים על כשרותם אינם מחללין מספיקא. דהט"א נדחק כיון דמה"ת הכל בחזקת נאמנים איך התירו חכמים חילול שבת בקום ועשה ע"ש. וא"כ הבו דלא לוסיף לחלל גם על הספק אך אם הספק הוא בהרואים כגון דליכא לפנינו אלא חד רואה יכולים המעידים עליו לחלל אה"ש אף דספק אם ימצא עוד אחד רואה כיון דעדותן על הכשרות הוא ודאי וזהו דאמרי' במסקנא מ"ד מספיקא ל"מ שבתא ר"ל דכ"ה האמת וה"א דאפי' על ספיקא דרואים נמי ל"מ והכא לא הוה ידוע אלא אותו הרואה שבא ר"נ להעידו קמ"ל ויתורץ גם קושיית המהרש"א:

גמ' שם עולה הייתי במעלה אדומים. הוא שם מקום ביהושע (יח יז):

במשנה משקלקלו הכותים. כאן א"א לפרש כפרש"י לעיל ד"ה להטעות את החכמים דהא בירושלים אשר שם קדשו אה"ח יניפו את העומר ביום ב' וכן קרבני עצרת. אלא שלא היתה כוונתם רק להטעות את ישראל שלא יעשו המועדות במועדם. ולכן לעיל אמר בייתוסים וכאן כותים. והתוי"ט נראה שלא הרגיש בזה:

גמרא למימרא כו' אמלא ל"ע מ"ט. נראה דהקושיא היא דנעביד אתרוייהו בכדי שלא יוכלו הכותים לקלקל דהא יתגלה שקרם כשיראו ב' פעמים משואות והט"א נדחק בזה:

רש"י ד"ה משקלקלו. והכותים השיאום בהרים שלהם. כצ"ל:

רש"י ד"ה לקדשו. להודיען שנתקדש. ולעד"נ לפרשו ע"פ מש"כ בס"ד בסנהדרין (יב ב) ד"ה עברוה דקידוש נקרא כשמתקדש ביום שלשים ע"ש:

תד"ה מוליך. חזינא כוכבא דנחית וסליק. עתוי"ט. ומש"כ ואם הם זולתם הרי הם קיימים. ל"ד שגם הם מהלכים ממזרח למערב על ידי כח גלגל היומי רק שאין להם מהלך עצמי כמבואר בספרי התוכנים:

דף כג.

גמרא כל שיטה ושיטה כו'. שנאמר אתן במדבר ארז שיטה. נראה דהוא מפרש דארז דכתיב איננו בפ"ע אלא דסמיך לכל הנזכרים אחריו ושיעורו ארז שיטה וארז הדס וכו' ותדע דלא כתיב ושיטה בו' ונקיט הראשון. והרש"א בח"א נדחק בזה:

תד"ה והא. וא"ת כו' כי מיחל ר"ח מלא בשבת כו'. והא דלא מקשי מן כי מיקלע ר"ח מלא באחד בשבת משום די"ל דכמו דאם חל ר"ח חסר בע"ש עבדינן בליל שלאחריו במו"ש ה"ה אם יארע אונס שכרות בליל עיבורו יעבדו בליל שלאחריו אבל אחר אחר לא מצינו. אולם מה שנדחק רש"י בד"ה וליעביד לכאורה הוא שלא לצורך דאי איתא דמלא הוא ונקבע בשבת ובמוצ"ש איתניסי ה"ל למיעבד בליל שלאחריו כמו אם אירע ר"ח מלא בע"ש דהיה צריך לעשות במוצ"ש. והא דקאמר הש"ס אמרי האי מלא הוא והאי דל"ע איתנוסי כו' הוא משום דקיימינן שם דאי איקלע ר"ח בע"ש לא יעבדו כלל והיינו משום דל"ע אלא בזמנם ועט"א שכ' כעין זה:

תד"ה ארבעה (בסופו). ובירושלמי חשיב כ"ד. הוא בספ"ז דכתובות. ומה שהוסיף בגה"ש ממ"ר שמות. אנכי אוסיף מהמוקדם מבראשית פט"ו:

דף כג:

במשנה לצפונה. מש"כ התוי"ט בסה"ד דהירח הולך בכ"ט י"ב תשצ"ג בגלגלה מנקודה עד שחוזרת לאותה נקודה ממש. במחכ"ת ל"ד כי בזמן הנזכר כבר היא שבה נגד השמש אשר הלכה במשך הזה יותר מכ"ט מעלות. ולאותה נקודה חוזרת בכ"ז ימים ואיזו שעות:

משנה שם ולאין היה נוטה. מש"כ התוי"ט שהחמה בעת ראיית הלבנה כו' כבר שקעה במערב. הן מוכח בכ"ד (עי' כ"א ב' ברש"י ד"ה שלוחין) דאפשר שתראה ביום. וכן בר"פ דלקמן ואמאי ל"ת שמיעה גדולה מראיה אר"ז כגון שראוהו בלילה. ואפשר דאין כוונתו שקיעה ממש תחת האופק אלא דר"ל שהיא במערב הלבנה. ומש"כ עוד ואם הלבנה בנטיה הצפונית כו' הקרנים כו' נליזה אל הדרום כו' ואם כו' הדרומית כו' נליזה לצד צפון כו' שהרי הנליזה היא כלפי החמה כו'. לכאורה כ"ז הוא להיפך ובדוחק יש ליישב לשונו:

רש"י ד"ה כיצד. שהרי אין נכון לבדוק ולשאול אם בצפונה או לדרומה כו'. כ"נ דצ"ל:

תד"ה שיהו מהלכין כו'. משום דבהך לא קשה לן מידי. עי' מהרש"א שנדחק. ול"נ להגיה לא קמשמע לן מידי:

דף כד.

במשנה ראב"צ כו' שכבר קדשוהו שמים. ז"ל הירושלמי טעמא דראב"צ כיון שב"ד שלמעלן רואה שאין ב"ד מקדשין אותו הן מקדשין אותו. ופי' הק"ע מקדשין את יום ל"א מיד בתחלת הלילה. ול"ד דהא א"מ אה"ח בלילה כבר"פ דלקמן. ולשון התוס' בסנהדרין (י ב) מן הבוקר ביום ל"א ומה שפי' הרע"ב (והוא מפי' הרמב"ם) בטעמיה שקה"ח אינו חובה כו'. תמוה דכן ס"ל לראב"ש בגמרא דבין כך ובין כך א"מ אותו. אבל ראב"צ ע"כ ס"ל דמצוה לקדש חדשים רק דבשל"ב כבר קדשוהו שמים וכ"נ מפרש"י לעיל (ח ב):

גמרא חצר כנגד עזרה שולחן כנגד כו' מנורה כנגד כו'. במס' ע"ז הגי' בכולם תבנית וכ"ה ברי"ף ורא"ש שם ובטור וש"ע:

תד"ה אכסדרה. אע"פ כו' דה"ל גיפופי ט"ו אמה כו'. תימה דהרי האולם היה רחבו מצפון לדרום מאה אמה ופתחו לא היה אלא רוחב כ' נמצא דה"ל גיפופי מ' אמה לכאן ומ' לכאן. והא דתנן התם ט"ו אמה היינו מחוץ להיכל ותאיו ע"ש היטב ובמש"כ שם בסה"פ בס"ד:

דף כד:

גמרא של חמשה ושל ששה. אע"ג דתני של ו' איצטריך למתני של ה' משום דדמיא טפי לשל מקדש בהשתוות הקנים דמשני הצדדים. וברמב"ם נשמט של שש:

[**רש"י ד"ה דשף ויתיב. ותמיד היתה שכינה מצויה שם.** עי' מגילה (כט)] :

תד"ה שאני ר"ג. ואע"ג כו' הכא ל"ג משום מצוה. ועי' בגיטין (ח ב) תד"ה אע"ג. ואפשר דבאיסור לאו מותר לכולי עלמא ע"י נכרי משום מצוה:

בא"ד דלא סמכינן אדרבא. כצ"ל:

דף כה.

במשנה ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו ובליל עיבורו ל"נ (והוא ליל ל"א כפרש"י לעיל ס"ד כב וכ"נ מפרש"י כאן) וקבלן ר"ג. משמע דקיבלן אחר ליל עיבורו היינו ביום ל"א לקדש למפרע את יום הל'. ומזה אולי יצא לו להרמב"ם מש"כ בפ"ג מהל' קה"ח הל' (י"ו) [ט"ו] דמקדשין למפרע אפי' אחר ד' או ה' ימים. אך יש לדחוק דוקבלן ר"ג היינו קודם ליל עיבורו. אולם יש ראיה מלעיל (כ"ד) מעובר איצטריכא ליה כו' ופרש"י ואי תנא ה"ז מתקדש למחר ה"א לעולם מיומא קמא מתקנין מועדותיה והיינו דמתקדש למפרע. ולהט"א לקמן ברפ"ג אישתמיט במחכ"ת דברי הרמב"ם הללו וחדושי הרשב"א שם:

גמרא פעמים שבא בארוכה כו'. עתוי"ט. ומש"כ אי אפשר כו' בכמו ב' ימים כו' שכמו כו' בכמו יום כן כו' בכמו יום. תימה שהרי לעיל (כ ב) אר"נ כ"ד שעי מיכסי סיהרא לדידן שית מעתיקא וי"ח מחדתי ולדידהו כו' ע"ש. ודע שבציוריו יש ט"ס וצ"ל ציון ו' מימין בצד מזרח וז' למטה בצד דרום. ומש"כ בסה"ד ול"א שטעו בראיה של ליל שלשים תירץ הרמב"ם כו'. לכאורה כיון שלפי חשבון ר"ג היה ראוי שתראה אז באותה הלילה כמש"כ הרמב"ם בעצמו א"כ ודאי בשחרית היה ראיה מוטעת ועלח"מ שם. ובמאור כתב ב' הטעמים:

[**שם שמש הוא דידע מבואו כו'**. נראה דדריש ידע דכאן מלשון קביעות כמש"כ במגילה (ג) בס"ד שם ודרשוהו לפועל יוצא ור"ל שהי"ת קבע מבואו והלוכו דהשמש] :

גמ' שם ת"ר פ"א נתקשרו שמים כו' בכ"ט לחדש כו'. בפי' הרמב"ם ובהרע"ב אחריו הגי' בכ"ז. ונראה דלזה כיון רש"י בד"ה ונראית לאפוקי מגירסתם. ואולי חסר בתחלתו ה"ג. ודלא כס"א שמחקוהו לגמרי:

גמ' שם עקיבא ניחמתני ניחמתני. כה"ג בשלהי מכות:

רש"י ד"ה שידעו שלא קידשו. שאין מספידין ביו"ט. משמע דמפרש שהיה בתשרי. ול"י מה דחקו לזה דהלא גם ר"ח דעלמא אסור בהספד. וכן משמע מלשון כסבורין העם לומר ראש חדש ולא אמר ר"ה:

דף כה:

גמרא שאפי' קל שבקלים כו'. כצ"ל:

גמ' שם הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיו. פי' דאפי' יש חכמים גדולים יותר מהשופט אין לך לילך אצלם אלא דוקא אל השופט. ותדע דעיקר מטרת הכתוב אל תיבת השופט לא אל אשר יהיה בימים ההם דוקא:

במשנה בהרע"ב ומיהו אם ליל שלשים כו'. מבואר מדבריו שאם ראוהו ביום כ"ט יכולין לקדש מיד את יום המחרת ויותר מבואר כן בהרמב"ם בפירושו ובחבורו. ועיין בהרלב"ח ובתוי"ט שנראה מדבריהם שד"ז מבואר בגמרא כאן. ואנכי אינני רואה הכרע לזה בגמרא ועט"א:

משנה שם ראוהו שלשה והן ב"ד יעמדו השנים כו'. נראה דמאי שאמר כאן השנים בה"א (ולא כן בבבא הקודמת) הוא כלפי שאמר ויושיבו מחבריהם דהיינו אחרים שלא היו במעמד הראיה לכן קאמר הכא השנים ר"ל מאותן הנזכרים אשר ראו. והתוי"ט נדחק בזה. אכן בפיסקא שבגמרא הגי' שנים בלא ה':

גמרא סד"א כו' ומקודש מקודש כג"ד כו'. לפי מה שדקדק הט"א במשנה דאינו מעכב רק קריאת מקודש פ"א שאומר הראש ב"ד אבל עניית העם מקודש מקודש א"מ לא הל"ל הכא רק פ"א מקודש:

[**תד"ה ראוהו. ב"ד של כ"ג**. כ"ג מאי עבידתייהו הכא הלא קה"ח אינו אלא בב"ד הגדול עי' פרש"י לקמן (ל) ד"ה ובר"ה לא היו תוקעין וכדאיתא לעיל (כב) עדות זו תהא מסורה לכם] :

תוס' שם ד"ה לא תהא. אמרינן הכי בפרק החובל. כצ"ל וכן הוא ברש"א:

דף כו.

גמרא מאי שור פר משופר. דרי"ש מצאנוהו הרבה שבא שלא לצורך כמו שרביט תחת שבט. שרעפי ת' שעיפי. דרמשק ת' דמשק. ובערוך ערך בדד הביא תרגום מערוגות מטעה אוגיות. גומד תרגומו גרמידא [וכן הביא רש"י בפ' תצוה (כח כב) בשם בן סרוק דהרי"ש דשרשרות יתירה] :

גמ' שם כשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא. הרע"ב העתיק גם בכאן גליא:

[**שם ולתרנגול שכוי אר"י א"ר ואב"א ריב"ל וכו'**. נראה דצ"ל ואיתימא ריב"ל:

גמ' שם לוי איקלע להההוא אתרא כו' קבען כו' לא הוה ידע כו' דכתיב היקבע כו'. לכאורה תימה על לוי שלא ידע המקרא. ונ"ל שזה המעשה היה באותו מקום ובאותו זמן עצמו ששאלו ממנו ג' שאלות אשר לא ידע להשיבם עלייהו עד דאתי שאיל בי מדרשא כהכא. המובא ביבמות (קה) (וכה"ג כתב התוס' בע"ז (סג ב) בד"ה ויתיב [וכזה כתב גם הרשב"ם בע"פ קי"ח ב' ד"ה כשחלה] ובבכורות (לד ב) ד"ה בעא. וכן כתבתי בקדושין (כ) בד"ה אמר אביי) ובירושלמי שם (וכן בב"ר פ' פ"א) איתא דאח"כ שאלו רבי והשיב מעצמו תשובת הג' שאלות כהוגן. ואמר מה שלא השיב להם אז הוא מחמת שעשאו לו כבוד גדול וגבה רוחו עליו על כן נעלמו ממנו] :

רש"י ד"ה טוחות. חלקות. כצ"ל וכ"ה ברש"י שבע"י:

תד"ה אקרו. דאדרבה מהאי קרא מוכח דשופר אקרי קרן כו'. ק"ל לפ"ז מאי מייתא לר' יוסי מותיטב כו' הא גם שם גופה כתיב מקרין: מה שהביא הגרי"פ מהרי"ף והרא"ש גי' כשמעכם את קול השופר במשנה כ"ה ג"כ גירסת המשנה שבירושלמי והתוי"ט הביאה:

תד"ה חוטא. עט"א שכתב ע"ד א"י למה דחקו בזה דהא מסיק כיון דלזכרון כו' וכפרש"י. ולנ"פ דכוונו לתרץ הא דמקשה שופר נמי מבחוץ הוא ומדוע לא הקשה ג"כ דמאי בל

יתנאה איכא גביה וגם המתרץ לא הזכיר רק כיון כו' כבפנים דמי וגם על בל יתנאה לא שייך כ"כ תירוץ כיון דלזכרון הוא:

דף כו:

גמרא חלוגלוגות. עי' רש"י ותוס' שהביאו מגמרא דיומא. ולשון משנה היא ברפ"ט דשביעית והובאה ג"כ בגמרא דסוכה (לט ב). ולשון רש"י במגילה שנוי בכ"מ במשנה ובברייתא:

במשנה ופיו מצופה זהב. ופרש"י בשל מקדש. הן בגמרא לקמן (כז) לא מצינו זה אלא לענין חצוצרות ושופר. ואולי כאן ס"ל ז"ל מדקאמר הש"ס סתמא ר"פ ב"ש סבר למיעבד כמתני' ולא ציין בפרט על דינא דחצוצרות ושופר וגם רבא א"ל סתם לא אמרו כו' משמע ליה דקאי גם אזה (וכ"מ דעת הפוסקים מדלא הזכירוהו. אך על הרמב"ם קשיא דלא הביאהו אף לענין מקדש. שוב מצאתי להלח"מ שעמד עליו בזה בריש הל' תענית) והא דמייתי תנ"ה ושם ליתא אלא דינא דחצוצרות ושופר י"ל דהכי מייתי כיון דחזינן דבחד דינא דמתני' אף דקתני סתמא מ"מ איירי דוקא במקדש א"כ נוכל לומר דגם דין השני במקדש דוקא. והשתא דאתינא להכי י"ל דגם הא דנקט של יעל ופלוגתת ר"י ומימרא דר' לוי ג"כ במקדש איירי. וכ"מ לישנא דר"י בברייתא היו תוקעין. אבל בגבולין כל השופרות כשרין חוץ משל פרה כבמתני' דלעיל וא"ש מה שגמגמו התוס' בסתירת ב' משניות הללו:

משנה שם שוה היובל לר"ה לתקיעה. פי' הרמב"ם למנין התקיעות ותימה דמאי שייכא הכא ופרש"י נכון:

גמרא מ"ס בר"ה כמה דכייף אינש דעתיה טפי מעלי. מפרש"י ותוס' נראה דל"ג תיבת דעתיה (שוב ראיתי שהתוי"ט הרגיש ג"כ בזה מפרש"י) ויהיה מכאן סמך גדול להמתפללין בר"ה ויו"כ בכריעה והובאו ג"כ בתוס' ברכות (יב ב. ל"א):

גמ' שם ובתעניות כמה דכייף כו' מעלי. עי' מהרש"א. ול"נ דזה צ"ל לעיל בטעמא דר"י דמשמע דלא פליג את"ק בתעניות דכפופין:

רש"י ד"ה שוה. דגמרי' לה לגזירה שוה כו'. והרע"ב סיים שיהיה כל תקיעות שבחדש השביעי שוות זו כזו. ולא דק בלישניה דזהו לישנא דהיקשא שבתחלת הברייתא בסוף מכילתין מבחדש השביעי ע"ש:

דף כז.

גמרא ותרי קלי מי משתמעי כו'. עט"א שכ' דבכאן צריך לשמוע ב' הקולות כו' דאל"כ לא הוה מקשה מידי. ולכאורה קשה א"כ מאי מייתא ראיה במסקנא מהא דהלל ומגילה כו' הא התם א"צ לשמוע רק קול אחד. וי"ל דהאי הא לא דמי כו' אינו אלא לדחות הקושיא מהא דבתורה אחד כו'. ומעתה לא נצטרך ג"כ למש"כ רש"י בד"ה י' קורין. ויו"ד קולות כו'. אבל נראה דאישתמיט להט"א דברי הר"ן במגילה ר"פ הקורא עומד דז"ל שם ובמגילה אפי' יו"ד קורין כו' כיון דחביבא להו יהבי דעתייהו כלומר משתמעי תרוייהו דאי תרוייהו לא משתמעי חד מינייהו לא משתמע כו' ע"ש. ונראה דחייליה דהר"ן מסוגיא דהכא כי לדבריו א"ש בפשיטות. ועי' לקמן (לד ב) ברש"י ד"ה מתשעה דמוכח דדעתו ז"ל ג"כ דב' הקולות משתמעי וכ"מ בתוס' סוטה (לט ב) ד"ה עד:

גמ' שם בפיסקא ובתענית בש"ז כפופין ופיהן כו'. כצ"ל:

רש"י ד"ה בשערי מזרח. וי"א בשע"מ בע"נ. נראה דר"ל משום דע"נ היתה למזרח עזרת ישראל אשר בה היו ג' שערים פתוחים לעזרת נשים שער ניקנור ושני פשפשים כדאיתא ספ"ב דמדות ונקראו ג"כ שערים שם. ואף רבנן ל"פ ע"ז כמש"כ התוס' בכתובות (קו) ולהכי קאמר הכא בשערי ל"ר. ולפי' הראשון נראה דהר הבית כולל כל המקדש שבתוכו האולם וע"י וע"נ אשר לכ"א היה שער למזרחו:

רש"י ד"ה פסול. דה"ל כשני שופרות. וכ"כ הרע"ב אחריו. ולפ"ז מיירי שנסדק מב' צדדיו לגמרי כמש"כ התוס'. וא"כ ל"ד הרע"ב במש"כ ע"ז והנ"מ נסדק לארכו אבל אם נסדק לרחבו כו' כשר. דבכה"ג ה"ל כהוסיף עליו כ"ש דאף במינו פסול לקמן (ע"ב). ודוחק לומר דס"ל כוהיינו יכולין לפרש שם בתד"ה צפהו זהב והי"א שבכלבו שהביא הב"י סי' תקפ"ו. ואולי ס"ל כדעת הה"מ דרובו ככולו. או דס"ל דהא דהוסיף עליו כ"ש פסול אף במינו היינו דוקא משופר אחר אבל זה דבר חדש לא שערוהו הפוסקים:

דף כז:

במשנה וכן מי שהיה עובר כו'. עתוי"ט. ול"נ משום דבשניהם שנים שומעים קול א' זה יצא וזה ל"י. ונ"ל עוד דהאי אע"פ כו' זה כיון לבו כו' שב על שניהם ר"ל גם על התוקע לתוך הבור כו'. דזה כיון לשמוע קול שופר וזה לא כיון לזה ושמע קול הברה ודלא כמסקנת הרא"ש [אבל לקמן דאמר הכי זה מקום חיובא הוא לאותן העומדים בבור משמע קצת כי הרא"ש דלאותם העומדים על שפתו לא מ"ל שיצאו ועי' ט"ז סי' תקפ"ז סק"א] . אלא כדמשמע מפרש"י וכפשטא דלישנא דרב הונא דההחילוק אם קול שופר כו'

ואם קול הברה כו' לאותן העומדים על שפת הבור. ויש להמתיק עוד דכמו בתוקע לתוך הבור אותן שבבור לעולם יצאו ודעל שפתו יש חילוק כן מי שהוא בבהכ"נ מסתמא יצאו כמ"ש המ"א בסוף סי' תקפ"ט והחילוק אינו אלא למי שהיה עובר אחוריו כו':

גמרא איכא דרמי להו מרמא כו'. עי' גה"ש ועי' מש"כ עליו בסוכה (טז):

תד"ה ניקב. עי' מש"כ בדבריהם בחדושי שו"ע סי' תקפ"ו בס"ד:

דף כח.

[**גמרא המודר הנאה ממעין כו'**. ק"ל מדוע דלג מהזאה לטבילה הלא יכול היה לאשמעי' בהזאה גופה דאתחיל בה ולומר המודר הנאה ממי חטאת מזין עליו בימה"ג כו' כמו בבבא דרישא. ואין לומר כיון דאפר פרה מקדשי ב"ה היא ואסור בהנאה בלא"ה תו לא אתי איסור נדר וחייל עלה וכדעת הרז"ה שהביא הר"ן בפ"ג דשבועות גבי הא דכיום שנהרג בו גדליה ב"א דבקיום מצות ל"ת לא חייל נדר ע"ש. דז"א מתרי טעמי חדא דבאפר אין בו מעילה כדאיתא במנחות (ריש דף נב) ע"ש. שנית דמשכחת לה דנדר ממים חיים שמקדשין בהם את האפר דחולין בעלמא נינהו. ואולי י"ל דלרבותא דטובל בו בימה"ג נקיט מעין דאע"ג דפעמים מלוכלך בטיט וצואה ורוחץ אפי' בימה"ג כדאיתא בביצה (יח ב) אשמעי' דזה לא חשיבה הנאה] :

גמ' שם כפאו ואכל מצה יצא. הר"ן כ' בשם הרא"ה דדוקא בכה"ג אבל כסבור לאכול בשר ואכל מצה ודאי ל"י יד"ח. והט"א מדמה לזה הא דברכות בדנקט כסא דשיכרא וקסבר דחמרא הוא. ומתוך כך תמה על הר"ן שסותר א"ע ע"ש. ואנכי תמה על גודל חכמתו דבשלמא אם היה שם צורך לצאת י"ח שתיית שכר כגון בנשבע לשתותו שפיר הוה דמי להא דהרא"ה. אבל שם איירי לענין לצאת יד"ח הברכה והרי יודע שאומר ברוך אתה כו' אלא דנתכוין לצאת בו ידי בפה"ג ודומה ממש לתוקע לשיר וזה ברור לע"ד:

גמ' שם אמר רבא ז"א התוקע לשיר יצא. ברא"ש הגי' רבה וכ"מ להדיא במלחמות ור"ן וכ"מ לקמן (ע"ב) א"ל שאני אומר כו' ובסה"ע רבא אמר לצאת כו'. ודלא כב"ח בהגהת הרא"ש:

רש"י ד"ה ה"ג למימרא דסבר רבא כו'. לכאורה ה"נ להגיה רבה. אמנם ראיתי ברא"ש ור"ן דגרסי לעיל רבא:

רש"י ד"ה אם קול הברה שמע. עם קול השופר ל"י. לכאורה קשה דהא לעיל מסקינן דבשופר כיון דחביב יהיב דעתי' ושומע ב' קולות יחד כמש"כ שם בס"ד. וי"ל דכה"ג דהכא הוי כמו תרי קלי מחד גברא דאמרי' שם דאין האוזן יכולה לשמוע:

רש"י ד"ה של עולה. ותלשו מחיים כו'. לאו דוקא ולא אתי לאפוקי אלא לאחר זריקה וכדמסיק:
תד"ה בשופר. אבל במזיד אין מעילה ולא נפיק לחולין. כצ"ל:

דף כח:

גמרא אבל הכא זכרון תרועה כו'. נ"ל דדייק מלשון זכרון דכיון דקאתי לזכרון דהיינו שיעלה זכרוננו לטובה כדלעיל (טז) נצטרך לה כוונה. או דזכרון משמעו שתעשה בזכרון ורעיון נאות דהיינו כוונה למצוה:
גמ' שם סבור חמור בעלמא הוא. ק"ל במגילה מא"ל דהא ל"י אא"כ שומע כל תיבה ותיבה כתיקונה וא"כ יודע שמגילה הוא שומע. וי"ל דמ"ל בלועז ששמע אשורית:
גמ' שם א"ל ר' יהושע ה"ה עובר על בל תוסיף. עי' במלחמות שכ' דשוחט קדשים לשם חולין כשרים ועולין לשם חובה ואפילו חטאת כדאי' בפ"ק דזבחים ע"ש. ותימה דבס"פ ב"ש (מו ב) איתא מתיב רבה כו' א"ל אבייי כו' הא היה בלבו לשם חולין כשר ואינו מרצה וכ"פ הרמב"ם בפט"ו מהל' פה"מ ה"ד ועי' בתור"ע שם פ"א אות ט:
גמ' שם והא הכא כיון דיהיב ליה מתנה מבכור עברה ליה לזמניה. הקשה לי חכם אחד דהא בזבחים (פ ב) בהג"ה שבתד"ה בל תוסיף בסה"ד כתבו דהבל תוסיף היינו מה שנכרת המתנה משני צדדין ע"ש. וזהו בבת אחת. והשבתי לו דהכא דייק מפני שא"א לצמצם ואע"ג דר"א ס"ל דאפשר לצמצם (בכורות ר"ד יח) מ"מ לר' יהושע לא מצינו שיסבור כן וביבמות (כח) אמרינן לא סתים לן תנא כריה"ג. וגם סתם בר פלוגתיה דר"א הוא ר"י ודפליגי עליה בנמצא מכוון בין ב' עיירות ס"ל דא"א לצמצם כדמסקינן בבכורות שם. אבל ז"א דא"כ ישאר קושיית התוס' דשם דשניה תעלה לשיריים ואכמ"ל:
תד"ה דלמא. ומיהו לא קיימא מסקנא הכי. בחדושי הגרע"א הקשה דגם למסקנא יקשה כיון דמכוון למצוה כו'. ותימה דהרי רבא בהא דחדש דלעבור של"ב בעי כוונה בא לתרץ קושיית אלא מעתה הישן בשמיני כו' וכ"כ הר"ן להדיא ועי' רש"י בעירובין (צו) דהקושיא היא מהא דשמיני ספק שביעי מיתב יתבינן ור"ל דאי שמיני הוא לא מכוין למצוה וכפרש"י שם וכ"מ לישנא דאלא מעתה דר"ל אי לא בעינן כוונה כדמוכח שם וכפרש"י כאן ועי' לעיל בתד"ה ומנא תימרא:

דף כט.

במשנה חש"ו א"מ אה"ר יד"ח וכ"ה הלשון בזה הכלל. ול"י כוונת לישנא דאה"ר הכי את היחיד מוציאין:

גמרא טומטום א"מ לא א"מ כו'. עט"א שהקשה דהא הוי ס"ס כו' ותירץ על פי סברת התוס' דנדה (כז) ד"ה חומר משום דלפעמים תתהפך הס"ס כו' ע"ש. (ומה שתמה הגרע"א בתשו' ו' על ראיה זו ע"ש לכאורה הרגיש בזה הט"א עצמו במש"כ ול"ל כו' דהתם כו' באשה זו גופה כו' ולכן הביא עוד מפ"ט דנדה ע"ש). אבל אנכי תמה משני שבילין דבזא"ז ד"ה טהורין ושם ג"כ הס' מתהפך ע' פסחים (י). וגם באדם אחד יוכל להתהפך כשיזה וישנה ויטבול וילך בשביל השני עי' בפ"ה דטהרות מ"ג (וזה יקשה גם על התוס' והגרע"א ועמש"כ בתענית יב ב) ובכתובות ספ"ב כתבתי ישוב לזה בס"ד. ועי' רמב"ם בפי"ט מהל' אה"ט ובמל"מ שם. ועי' עוד בגמ' ס"פ הדר. ומה שאמר ולא את שא"מ דלכאורה הוה זו ואצ"ל זו עמש"כ בזה בחדושי ש"ע סי' תקפ"ט:

גמ' שם מי שחציו עבד כו'. עט"א ועמש"כ ביבמות (צט ב) בס"ד:

גמ' שם תני אהבה כו' חוץ מברכת הלחם כו'. עמש"כ בברכות (מג):

דף כט:

תד"ה אבל. וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרוניהם כו'. ובתוי"ט לקמן (מג) הביא עוד תירוץ מהר"ן דאם לא יתקעו כשחל בשבת חיישינן שתשתכח תורת שופר משא"כ לולב איתא בשאר יומי. וכתב הוא ז"ל ולתירוצו יש ראיה מדלא תנן כו' ע"ש לדברים הללו אין הבנה. ומש"כ עוד ואע"ג דר"ה איתא נמי ב' ימים מ"מ ד"ת אינו אלא יום אחד. ותימה דגם לולב בגבולין אינו מה"ת אלא יום ראשון. ואולי יכוין דר"ה עיקרו אינו אלא יום א' משא"כ סוכות דנהי דמצות לולב שבו אינה אלא ביום הראשון. מ"מ שאר מצותיו הם כל ז'. או דר"ל דמ"מ במקדש הוא ד"ת כל שבעה:

בסה"ד שבר"ה לא היה ידוע כו' אלא בירושלים. ואין להקשות דמ"מ בירושלים והקרובים לה מיהא ידחה. די"ל ע"ד דמסקינן בסוכה (מד) לדידהו נמי לא דחי ע"ש ובפרש"י:

דף ל.

גמרא ננערו לעמוד. פי' רש"י נעקרו כו'. והוא לשון מקרא ננערתי כארבה תהלים (קט כג) ות"י איטלטלית:

דף ל:

גמרא א"ל ר"ז לאהבה בריה כו'. עירובין (צו ב):
גמ' שם תמיד של ר"ה שחרית קרב כהלכתו. בט"א פשיטא ליה דבכל יו"ט ג"כ לא היו משנין שחרית (ואף במנחה) שיר של חול. אבל מהמ"א סי' קל"ב סוף סק"ד ל"מ כן ע"ש. ומש"כ שם המהש"ק כשחל ר"ח בשבת היו אומרים שיר של ר"ח ושל שבת. נעלם ממנו הרמב"ם פ"ו מהלכות תומ"ס ה"י שפסק דאין אומרים של שבת כל עיקר וע"ש בכ"מ. אך שם מיירי בשיר דמוסף אבל של תמיד משמע דלא שינו משאר שבתות וכן בחל ר"ח בחול ג"כ לא שינו בתמיד שירה דיומו ועמש"כ בסוכה (נה) עוד קצת מענין זה:
גמ' שם ואם באו עדים אחר תמיד של שחר אומר הרנינו. נראה דר"ל במוסף וכ"מ ממה שמדייק בסמוך אא"ב כו'. אך מפרש"י ל"מ כן ויש לכוונו בדוחק קצת למה דפרישית:
רש"י ד"ה הריעו. והוא שיר של ה' בשבת שחרית. ל"ד שחרית דנראה דבכ"י היו אומרים שירים המבוארים לקמן בשחרית ובמנחה וכ"ה בט"א בד"ה לא היה אומר וכ"מ ברמב"ם:
תד"ה ונתקלקלו. עט"א. ומש"כ וה"נ ל"ל דל"ש עשה דהשלמה אלא לאחר הקטרת התמיד כו'. כן אסיקו התוס' במנחות (מט ב) קרוב לסופו. ותימה על הרב ז"ל שלא הביאם. ומש"כ על הא דפשיטא להו להתוס' דעליה השלם ל"ש אלא בהקטרה א"כ לר"פ דאמר מעלה ומלינה מ"ט דת"ק כו'. התוס' שם כתבו דאסור מדרבנן גזירה משום הקטרה ונראה שנעלמו דבריהם מהרב ז"ל במחכ"ת. ועל יתר דבריו עמש"כ בק"א בס"ד. ונשמט שם אחר מש"כ דפרים הנשרפים כו' נשרפים אפי' בלילה כו'. דכן מצאתי בירושלמי יומא ס"פ שני שעירי וז"ל שם מהו שיהיו כשרים בלילה כו' אינו דין שיהו כשרים בלילה ע"ש:
בא"ד ומיהו אפשר לומר כשלא באו. ק"ל דא"כ היה אז אלול מעובר ואמרי' לעיל (יט ב) דמימות עזרא ואילך ל"מ אלול מעובר וכן פרש"י בביצה ו' דאז קבלו אה"ע מהמנחה ולמעלה:

דף לא.

גמרא איבעיא להו כולהו בחד שבתא א"ל כו'. ופי' רש"י והיו חולקין הפרקים כו' ובתקיעת חצוצרות ועי' בפ"ז דתמיד מ"ג דגם בשיר דחול היו חולקין לפרקים (ועי' סוכה (נג ב) במשנה ובפרש"י). וק"ל דא"כ נפישי להו תקיעות במוסף דשבת ושם בסוכה מבואר במשנה דאין במוספין אלא תשע וע"ש בגמרא וצ"ע:

גמ' שם ומכרוב לכרוב. נ"ל שהוא ט"ס וצריך למחקו וכן ליתא באבות דר"נ וכ"מ מרש"י ד"ה וירכב וכן מחקו הב"ח. ואל"ה יהיה אחד עשר ואף שזה יש ליישב מ"מ מדלא הביא הש"ס קרא לזה מוכח דל"ג ליה. ועי' בפתיחתא דאיכה רבתי פתיחא דתנו לה' אלהיכם כבוד ג"א:

רש"י ד"ה שאני התם. אלא בחמישי בשבת היו מחלפין אותו. לכאורה הל"ל היו מחסרין אותו. [ונראה דס"ל דבכל יום לא היו אומרים ג"כ כל המזמור אלא עד הסירותי וכ"מ ממש"כ לעיל ד"ה הסירותי. משום דבר"ה יצא יוסף מבית האסורים ואלת"ה תיפוק ליה דשירה דיומא היא] :

רש"י ד"ה שחילק מעשיו. וישב במרום דוגמת שכנו בעירו כו'. ולעד"נ דבעיר אלהינו הכוונה על ירושלים דלמעלה עי' תענית (ה):

רש"י ד"ה הזי"ו ל"ך. ע"כ ששה פסוקים לפרק ומכאן ואילך ח' פסוקים כו'. וצ"ע דבספרים שלפנינו מן לולי עד כי ידין ט' פסוקים וכעת לא מצאתי מי שהעיר בזה. {כאן הערה=עי' בס' איי הים כאן שכתב דמ"ש רש"י "ומכאן ואילך ח' פסוקים" כלומר לא פחות מח'.} גם מש"כ התוס' ממס' סופרים וישמן צ"ע דמירכיבהו עד וישמן ליכא רק שני פסוקים ובזה מצאתי להפ"ח שהרגיש. ודע שאנכי תמה מאד על לשון הטוש"ע סי' תכ"ח ס"ה שכתבו כדרך כו' שהיו קורין השירה פעם א' לששת ימי השבוע. משמע שהיו קורין אותה בחול בכ"י פרק אחד הלא כאן מבואר שלא היו קורין אלא בכל שבת פרק א' עד שהיו גומרין אותם בששה שבתות וכ"ה ברמב"ם וצע"ג. אח"ז נאמר לי שהגאון יעב"ץ העיר בזה בסידור שלו:

דף לא:

גמרא בימי ריב"ז מי הוה לשון של זהורית מלבין. פי' וא"כ ל"ש למיתני הלבין היו שמחין:

רש"י ד"ה צריך שיפריש רובע. דסגי ליה בעולת העוף. ר"ל ב' פרידות לעולה ע"ש. והתוס' שהביאו ראיה לזה הפירוש מיומא ע"ש ובדבריהם שם ויהיה לכאורה הראיה משם תמוה ועי' בבבא בתרא (קסו ב) בתד"ה רבעתים:

דף לב.

גמרא אילימא י"ט שני למימרא דעברוה לאלול כו'. מכאן ק"ל על פי' רש"י בביצה (ס"ד ה) שפי' דאף לאחר תקנת ריב"ז לקבל עה"ח כה"י להיות מונים למועדות מן הראשון כו' אבל מלעשות יו"ט שני לא נעקרה תקנה ראשונה ע"ש וא"כ לא פריך כאן מידי:

גמ' שם ת"ש דתניא אין פותחין כו'. עמש"כ בס"ד בק"א להט"א. ונשמט בסופו ועי' בירושלמי ותמצא כדברי ודלא כש"ק שם:

רש"י ד"ה בני אלים. לישנא דתקיפי כו'. אי' לעיל (יא) שנולדו בו איתני עולם מאי משמע דהאי איתן לישנא דתקיפי הוא כו':

רש"י ד"ה הנך. הנך דהללו אל בקדשו. כצ"ל:

רש"י ד"ה כנגד עשרת הדברות. דכתיב בהו נמי שופר. ל"י מדוע לא פירש כדי להזכיר זכות קבלתנו אותם כדפי' לעיל (ל ב) בד"ה קול ה':

במשנה אין מזכירין זכרון כו'. עי' הגרי"פ ותוי"ט. וכן בגמרא מפרש להו כסדרן:

דף לב:

גמרא וכתיב ה' צבאות יגן עליהם. עט"א. ומדבריו נראה דסובר שזהו סיפא דקרא דלעיל ובאמת הוא תחלת פסוק שאחריו. וק"ק מה שאנו אומרים אותו בסדר שופרות ופסקינן באמצע פסוק. ולענין קושיית הט"א י"ל משום דאין מפורש בקרא דההתקעה היא לרעה לכן מביא הקרא שאחריו דה' צבאות יגן עליהם מדנצרכו להגנה מכלל דהוא לרעה:

גמ' שם אלא מלכיות תלת הוא דהוויין כו' ויהי בישורון מלך. עמש"כ בהשמטה בסוף שמות רבה במ"ת דבר נכון בזה בס"ד:

רש"י ד"ה בשעת גזה"מ שנו. שש שעות לקץ תפלת שחרית. לכאורה כתב שלא כהלכה דהא פסקינן בברכות (כז) כר"י דעד ד' שעות ועי' בשו"ע ר"ס פ"ט:

דף לג.

גמרא משום שבות מגלא כו'. גי' הרי"ף והרא"ש איפכא. ונ"ל ראיה לגירסתם מביצה (לא) במשנה ולא במגל ע"ש בפרש"י. ולפמש"כ בב"ב לחלק בין מגל למגלא אין ראיה:

תד"ה הא. אבל יש לדקדק כו' אבל אי מדרבנן חייב ניחא. עמש"כ בס"ד ע"ד בעירובין (צו):

דף לג:

רש"י במשנה ד"ה אין בידו. דפסוקי תקיעה כו'. לפי המסקנא לעיל (כז כח) דתחלה בלא סוף או איפכא לא כלום הוא לא היה צריך לזה ע"ש:
גמרא תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו בבי כו'. לכאורה יקשה א"כ מדוע קאמר תקיעה בל"י. ואולי בכדי שלא נטעה דר"ל כולהו שש תקיעות (וכפי' הרמב"ם באמת) לכן אמר תקיעה בל"י להורות דלא דבר רק מתקיעה אחת דכל בבא וכפרש"י:
תוס' בסה"ד שיעור. וצריך לדקדק באותן שלשים קולות כו' שכשמסיים השלשה קשרקים. כצ"ל:
בתוי"ט ד"ה ומשך בשניה (בסופו). דקאי אסיפא ליחיד שברך ואח"כ כו'. שגגה פלטה הקולמוס דיחיד אף אם היה לו שופר אינו תוקע על סדר הברכות כדמסקינן לקמן:

דף לד.

גמרא מנין לשלש כו' ת"ל והעברת כו'. הא דלא חשבן כסדרן בתורה י"ל משום דכבר עסיק בהאי קרא דוהעברת לכן אקדמיה. אבל לקמן באידך ברייתא דחשיב שבתון כו' יום תרועה והעברת כו' קשה. ואולי משום דרוצה לזווג תרועות דכתיבי בר"ה אהדדי. וברש"י ד"ה ה"ג חשבן כסדרן בתורה. רק אח"כ גריס והעברת כו' שבתון כו' מד"ת. ובגמרא שם לפנינו הגי' כסדרן:
גמ' שם ה"ק אי לאו גז"ש כו' השתא דאתיא גז"ש כו'. עי' במאור פי' נכון בזה והט"א כיון לדבריו ואשתמיטתיה שכבר קדמהו:
גמ' שם רשב"נ אריו"נ אחת מד"ת כו'. עט"א שכ' דל"ל גז"ש דשביעי שביעי וכ"מ בסוגיא לקמן. וקשה דלפ"ז מ"ק והעברת כו' מד"ת והלא הוא כתוב ביובל. ואולי י"ל דרשב"נ מפרש ליה לקרא הכי והעברת שופר תרועה בחדש השביעי היינו בר"ה דבחדש פירושו באחד לחדש כמו שהבאתי בחדושי לשו"ע או"ח סי' תקמ"ט ע"ש. ואף דכבר נצטוינו על תקיעת ר"ה אשמעינן הכא בכדי שלא תטעה לומר דביובל הוה ר"ה בעשור לחדש וכדאמרינן בערכין (יב) איזו היא שנה שר"ה בעשור לחדש הוי אומר זה יובל. ותנן לעיל דשוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות. ולכן ה"א דמצות התקיעה באחד לחדש בטלה בו קמ"ל. ואמר עוד בעשור לחדש ביוה"כ תעבירו שופר ור"ל דגם ביוה"כ יתקעו. והא דמקשה לקמן ולהאי תנא דמייתי לה ממדבר אי מה להלן חצוצרות כו' הוא לת"ק דרשב"נ וכוונת הקושיא הוא דמאי חזית. ומיהו מדברי התוס' לעיל (כו ב) ד"ה ר"א משמע דכ"ע אית להו גז"ש דשביעי שביעי ע"ש. ודע דק"ל רשב"נ דהוא אמורא

איך יחלוק על הברייתא. ואולי מן ושלש תרועות וכו' אינו מהברייתא אלא מהגמרא. ואולם מצאתי כ"ז בספרי פ' בהעלותך וגם דברי רשב"נ (ולא בשם ריו"נ) וע"ש שנויים בדרשות המקראות. ואפשר דר' יונתן דהכא הוא חבירו דר' יאשיה דאשכחנא להו טובא בברייתות:

גמ' שם והעברת תעבירו לא משמע ליה. כצ"ל וכ"ה ברש"י ולכן בסמוך צ"ל אלא מאי דריש בהו:

רש"י ד"ה ה"ק אי לאו גז"ש. בהיקשא כלומר מעצמו. ובסוכה (לא) בד"ה לא מקשינן פי' דאף היקש אין אדם דן מעצמו והתוס' שם השיגו עליו בזה. ואולי כאן עדיף מהיקש. דהיקש היינו שתי תיבות או מקראות סמוכים זל"ז וכאן דרשינן מתיבה אחת. ולשון הקישא דהכא אשיגרת לישן הוא:

דף לד:

גמרא טעמא כו' הא ה"ל שופר כו' אסדר ברכות שמע להו. לכאורה זה מפורש לעיל (לב) במשנה:

גמ' שם כי נהירנא לך תקע לי. מכאן נראה לי ראיה דלא היו מתפללין בקול רם אף בר"ה עיין שו"ע סי' תקפ"ב ס"ט דאל"כ מעצמו היה שומע סיום הברכה:

רש"י ד"ה תקיעות. אין מעכבין זה את זה אם בירך ולא תקע. עי' ברא"ש ובתוס' לעיל (לג ב):

תד"ה כך. דהא מסקינן ר"ג אומר כו'. כצ"ל:

בא"ד ומיהו בקונטרס משמע כו'. בפרש"י שלפנינו משמע אדרבה כפירושם. רק הרי"ף הוא דמפרש כן ע"ש:

דף לה.

רש"י ד"ה אלא משום דאוושי. וארוכות ומטעות. כצ"ל:

סליק בעזר הנותן ליעף כח